

Очаквания за еврото

Ценности и нагласи към приемане на еврото
като официална валута в България

София, декември 2025 г.

Екип на Институт „Отворено общество – София“ в състав:

- *Георги Стойчев*, ръководител на екипа и редактор
- *д-р Боян Захариев*, автор
- *Илко Йорданов*, автор

Съдържание

Въведение	3
1. Процесът на въвеждане на еврото в обществените възприятия	4
2. Еврото в дневния ред на гражданите	8
3. Основни аргументи против въвеждането на еврото	12
3.1 Инфлация	12
3.2 Институционална легитимност и доверие в институциите и бизнеса	16
3.3 Спекула	18
3.4 Икономически проблеми	19
3.5 Национална идентичност и валутен патриотизъм	20
3.6 Технически затруднения и неудобства	22
3.7 Дълбоки лични и идеологически мотиви за противопоставяне на еврото	23
4. Основни предимства и ползи от членство еврозоната	25
5. Печеливши и губещи от приемането на еврото	31
6. Непосредствени очаквания и прогнози	34
7. България, Европейският съюз и еврото през 2030 г.	38
8. Препоръки за публични комуникационни кампании	40
8.1 Говорители и комуникатори	45
8.2 Послания на българи от еврозонатанс	46
8.3 Граждански говорители	47
8.4 Оползотворяване на други специфични възможности за комуникация в разнообразни социални ниши	48

Въведение

В настоящия анализ са разгледани основни предизвикателства, свързани с присъединяването на България към еврозоната от гледна точка на обществените нагласи. Анализът се основава на преглед на част от наличната литература, разглеждаща въвеждането на еврото в други държави, членуващи в еврозоната, на информация от проведени фокус групи и на отделни акценти от осъществено представително проучване сред пълнолетното население на страната. По-разгърнат анализ на данните от социологическото проучване е представен в отделен доклад.

Фокус групите с участието на 30 жители на малко населено място бяха проведени от изследователският екип на Институт „Отворено общество – София“ през лятото на 2025 г. Целта беше да се проучат и анализират информираността, познанията, нагласите и готовността за граждански действия във връзка с присъединяването на България към еврозоната.

Участниците бяха подбрани така, че да се осигури разнообразие от позиции, гледни точки и демографски характеристики – по пол, възраст и икономическо благосъстояние. В дискусиите бяха отчетени мнения както на участници, които подкрепят въвеждането на еврото в България от първи януари 2026 г., така и на такива, които смятат, че моментът не е подходящ, или заемат принципни позиции срещу членството на страната в еврозоната.

Анализът е фокусиран върху възприятията за еврото преди всичко от гледна точка на гражданите. Тези възприятия невинаги могат да бъдат ясно разграничени от инструменталната им употреба за политически или други цели – особено когато аргументите „за“ и „против“ са част от публична комуникация, която може да бъде манипулативна, най-вече когато в нея участват фигури, за които публичността е съществен елемент от професионалната дейност и средство за постигане на цели.

Анализът не си поставя за цел да дава отговор на многобройните технически и икономически въпроси за еврото. Тези въпроси няма как да не бъдат споменати, но това е, само за да се създаде нужният контекст за описване на обществените възприятия. Надеждни отговори на техническите въпроси следва да бъдат търсени от официални източници като Министерството на финансите и Българската народна банка.

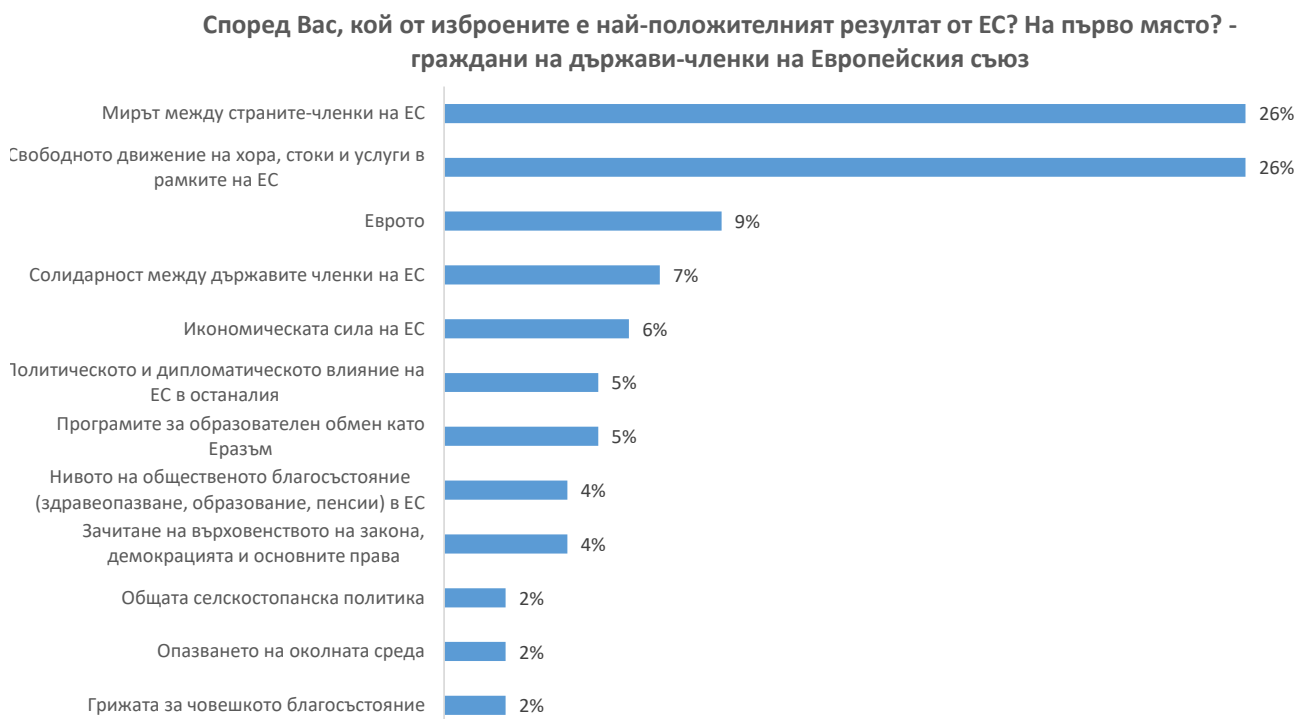
1. Процесът на въвеждане на еврото в обществените възприятия

Общата европейска валута – еврото – влиза в обращение преди около четвърт век, а още преди официалното ѝ въвеждане тя е съпътствана от сериозни обвинения и опасения. Критиките към еврото започват още в страните, които полагат основите на еврозоната, и включват ключови аргументи – сред тях предупрежденията за изпреварваща инфлация, която според някои се проявява още преди приемането на еврото като единна европейска валута.¹

Любопитно е, че едва ли съществува аргумент „за“ или „против“ еврото, който да не е бил формулиран още по време на дебатите, предшествващи появата на еврото като безналична валута в края на 20-ти век. Същите тези дебати и аргументи – в повечето случаи почти непроменени – се появяват и в българското публично пространство.

Въпреки широко разпространените възражения на неговите опоненти, въвеждането на еврото остава третото най-значимо постижение на европейската интеграция според средностатистическия европеец, независимо че към момента в еврозоната участват 20 от общо 27-те държави членки на ЕС.

Фиг. 1. Най-положителни резултати от ЕС според гражданите на държавите членки

Източник: Standard Eurobarometer STD103: Standard Eurobarometer 103 – Spring 2025 (v1.00). [2025 [Data set]. European Commission, Directorate-General for Communication²

1 Modena 2012, сmp. 40, сmp. 272.
2 http://data.europa.eu/88u/dataset/s3372_103_3_std103_eng.

Според оценката на Френската централна банка, направена по повод 20тата годишнина от пускането в обращение на еврбанкнотите и монетите, въвеждането на еврото представлява най-голямата монетарна реформа в модерната история.³

В началото на 2026 г. България е на път да се превърне в 21вия член на европейския монетарен съюз. Приемането на еврото като официална валута ще постави финал на почти две десетилетия усилия за изпълнение на конвергентните критерии. Това е етап от дълъг процес, започнал още през миналия век – дори преди появата на еврото и създаването на еврозоната.

Още преди присъединяването на България към ЕС, благодарение на фискалната стабилност, постигната след въвеждането на Валутния борд, съществуваша очаквания за бързо влизане в еврозоната – в рамките на периода приблизително между 2009 и 2020 г.⁴ По стечение на обстоятелствата това се оказва период, в който Глобалната икономическа криза е в разгара си, а еврозоната започва да изпитва сериозни проблеми, включително криза на доверие.

Институционалната страна на присъединяването към еврозоната има допирни точки с общественото одобрение за процеса, но със сигурност не се припокрива нито с него, нито с личните тревоги на гражданите. Опитът на други държави показва, че влизането в еврозоната не слага край на дискусиите и опасенията, свързани с общата валута.

Вероятно ще има интензивен период от около година след приемането на еврото, през който гражданите – дори при добра предварителна подготовка – ще трябва да преодоляват различни технически и психологически затруднения. В този начален етап много икономически и социални проблеми ще бъдат приписвани, по различни причини, на общата валута – както такива, които действително могат да имат връзка с нея, така и такива, които най-вероятно нямат.

Подобни реакции се наблюдават както в държавите, които вече са се присъединили към еврозоната, така и в тези, които са отложили или отказали членството си. Сходни модели на общественото поведение се откриват и при въвеждането на други наднационални разплащателни средства в различни части на света и в по-широка историческа перспектива.

Ясно е, че, в допълнение към ролята му на парично средство, еврото се е превърнало и в поле за сблъсък на идеологии, интерпретации на настоящето и прогнози за бъдещето. На това поле присъстват отнoшения и очаквания, които не се свеждат до икономическите ползи, недостатъци и рискове.

3 L'euro: dans nos poches depuis vingt ans. 2022. Banque de France.

4 Dimitrov, Vesselin. 2006. "From Laggard to Pacesetter: Bulgaria's Road to EMU." in Enlarging the Euro Area: External Empowerment and Domestic Transformation in East Central Europe, Oxford-Warburg studies, edited by K. Dyson. Oxford: Oxford University Press.

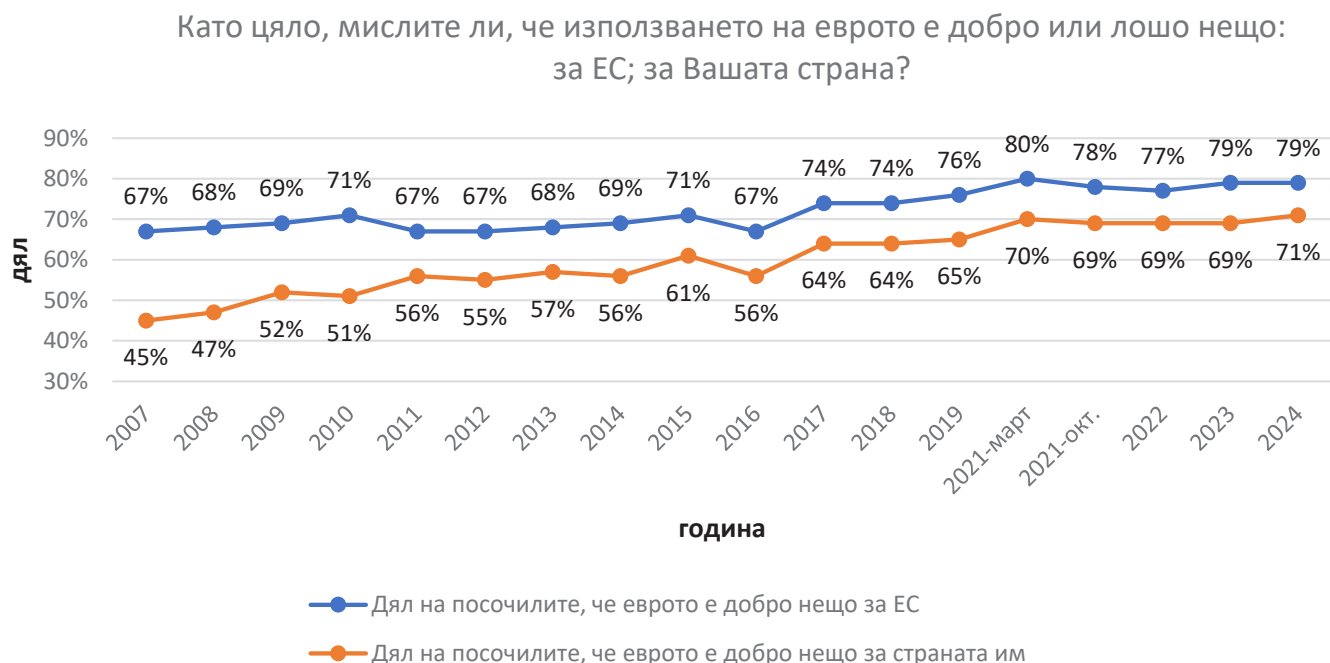
Подкрепа за еврото

Ако броим и първите 3 години от съществуването му в нематериална форма, към 2024 г. еврото вече е натрупало история от четвърт век – все още много кратка за парично средство, но достатъчна, за да можем да говорим за по-устойчиви тенденции в отношението към него.

Данните на Евробарометър показват, че подкрепата за еврото е възходяща в дългосрочен план, макар и да се влияе краткосрочно от икономически и политически събития. В дългосрочна перспектива кумулативната оценка на европейските общества, обединили се около общата валута, е категорично и силно положителна – както за ползите от еврото за ЕС, така и за отделните държави членки.

Докато през 2007 г., когато еврозоната включва 12-те първоначални страни и току-що присъединилата се Словения, около 2/3 от гражданите на еврозоната смятат, че еврото е добро за ЕС, делят им към 2024 г. нараства значително и достига 4/5.

Фиг. 2. Дялове на гражданите на държави, членки на ЕС, които смятат, че еврото е добро за ЕС и за страната им

Източник: Flash Eurobarometer FL553: The euro area (v1.00). (2024). [Data set]. European Commission, Directorate-General for Communication⁵

През 2007 г. делът на хората, които смятат, че страната им печели от приемането на еврото е едва 45%, съвсем малко по-висок от този на споделящите противоположното мнение (42%), но през 2024 г. позитивен резултат за държавата си виждат 71% от гражданите на еврозоната, а като лош го определят едва около 25%.

Информираността и познанията на гражданите за процесите и резултатите, свързани с членството в системата на еврото, стоят в основата на нагласите, отношението и поведението им при приемане или отхвърляне на очертаващите се промени.

Докато България все още не е пълноправен участник в еврозоната голяма част от хората в страната не могат да оценят от собствен опит значението на монетарния съюз. Много от българите нямат достъп до качествена информация за очакваните процедури, механизми и ефекти от въвеждането на еврото като официална валута на страната.

Знанията, нагласите и ценностите на различните големи социални групи, свързани с приемането на еврото, остават недостатъчно познати за политиците и експертите. Проучванията на общественото мнение относно нагласите към еврото се правят предимно чрез анкети с количествен инструментариум, чиито ограничения не позволяват задълбочено изследване на обществените нагласи. Този дефицит на качествена информация затруднява адекватното адресиране на скептичните нагласи, страховете и недоверието в част от обществото.

По данни от национално представително проучване на социологическа агенция „Тренд“, проведено през месец май 2025 г., крехко мнозинство от 54% от българските граждани се обявява за приемане на еврото като официална валута в България (около 1/5 от началото на 2026 г. и около 1/3 – на по-късна дата), още 8% се колебаят, а делът на противопоставящите се срещу въвеждане на общата европейска валута в страната е 38%.⁶ При тълкуването на данните трябва да се има предвид, че заявената подкрепа за приемане на еврото на определена или неопределена бъдеща дата не бива автоматично да се приема като принципно одобрение на общата валута. Тази позиция обединява различни нагласи, част от които по-скоро изразяват несъгласие с приемането на еврото и търсене на приемлив повод за отлагане. Друга част от тази група действително има по-нюансирано отношение, основано на конкретни икономически или социални съображения.

6 Социологическа агенция „Тренд“, Обществени нагласи спрямо основните институции, партии и актуални теми (май 2025), София, 2025 г. Обществени нагласи спрямо основните институции, партии и актуални теми (май 2025) — ТРЕНД.

2. Еврото в дневния ред на гражданите

В навечерието на присъединяването на България към монетарния съюз еврото не е сред най-важните теми в личния или обществения дневен ред на част от гражданите. За мнозина то е преди всичко парична единица – инструмент и средство, а не крайна цел за постигане на ключови социално-икономически резултати. Затова за тях е от съществено значение да разберат как приемането на еврото би се отразило на важни икономически и социално-демографски процеси, които ги вълнуват – например дали общата европейска валута може да допринесе за преодоляване на демографската криза, да стимулира създаването на работни места в региони с висока безработица или да подпомогне повишаването на доходите.

„От 20 години и назад населението на България намалява. Трябва да дадем отговор на този въпрос. За мен това е най-важният въпрос на България. Евро ли е, злато ли е – това е отделен въпрос. Най-вече е важно това. Защо народът не ражда? И защо хората напускат родните си села, градове и отиват на Запад? Това е пример за важен въпрос, когато обсъждахме по-важни теми от еврото. Защо не се отделят пари за производствените единици – трябва да има фабрики, цехове, земята да се работи като хората. Това е важното.“

„Не съм пророчица, за да съм сигурна, че ще съм по-добре с еврото. За мен е важно да съм сигурна, че ще живея по-добре, че ще имам достатъчно средства да мога да си позволя да отида на екскурзия, на почивка. В момента не мога да си го позволя това нещо. Дали ще е лева, или евро, тези опасения си остават. За мен е важното да расте стандартът на гържавата. Ако се развива икономиката, ако се създават предприятия, ако има производство, би трябвало по този начин да ставаме по-добре.“

Сред гражданите, за които тези теми са важни, част смятат, че присъединяването на страната към монетарния съюз има потенциал в средносрочен и дългосрочен план да допринесе за решаването на някои от тези предизвикателства. Връзката между еврото и демографските въпроси, например, често се обяснява чрез очаквано оживление на икономиката вследствие на повече привлечени инвестиции и създаване на условия за повишаване на доходите в страната.

„Очаквам и голяма част от населението, което работи навън, с приемането на еврото и с влизане на инвестиции отвън, да се завърне в България.“

Сред по-възрастните поколения, включително пенсионерите, има хора, които възприемат въвеждането на еврото като тема, засягаща в много по-голяма степен бъдещите поколения, и се интересуват най-вече от ефектите върху своите деца и внуци.

„Аз съм пенсионер, за мене дали ще е лев, дали ще е евро, е все едно. Но за младите е важно, бъдещето на България трябва да бъде в еврозоната.“

„Важно ми е повече за децата. Защото аз сега съм пенсионерка. Но за децата наистина е много важно това нещо.“

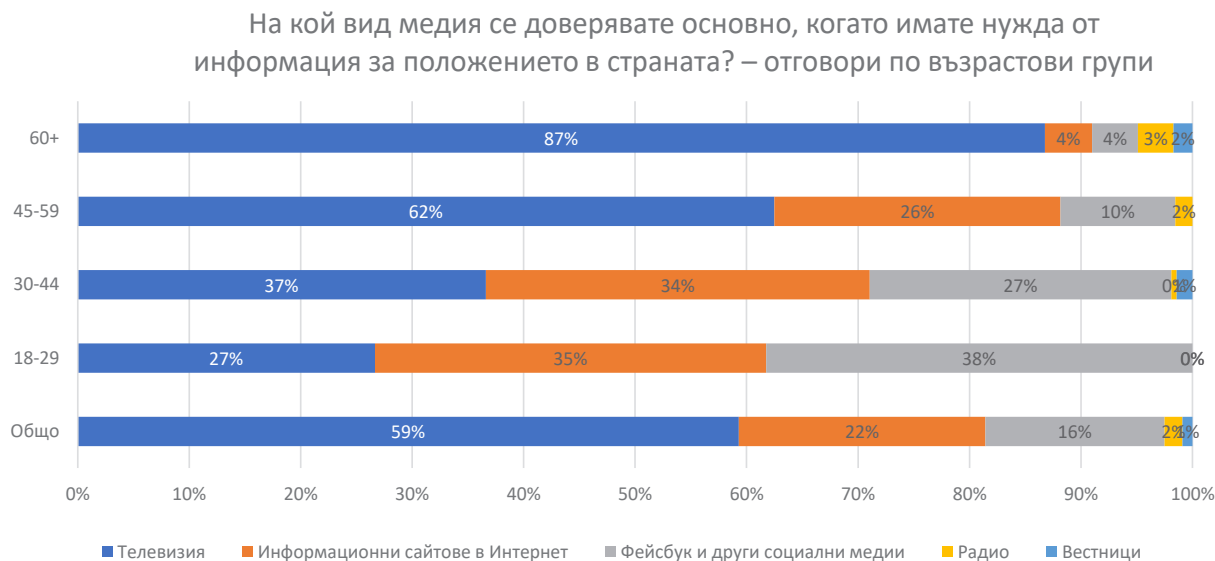
Медийното потребление и неговото значение за нагласите спрямо еврото

Голяма част от респондентите формират позициите си по общественозначими теми и проблеми чрез медиите. Медиите са и основен източник на информация за еврото и приемането му като официална валута в България. През 2025 г. медиите в България отделят значително внимание на еврото, без тази тема да засенчва други основни икономически и политически проблеми в страната. Още при създаването си еврото се нарежда, макар и за кратко, сред важните новини и информационни обзори, включително в преобладаващо евроскептични общества, които нямат готовност да се присъединят към еврозоната в обозримо бъдеще. Но дори в тези случаи то се конкурира с основните новини, свързани с националната икономика⁷. След това темата за еврото постепенно прониква и в новите дигитални медии, но интересът към него изглежда продължава да е цикличен – доминиран от важни икономически и обществено-политически събития.

В миксът от традиционни медии (телевизия, вестници, радиостанции) и базирани в интернет източници на информация се забелязва нарастваща тенденция за потребление и на дигитални информационни платформи и повишаващо се доверие към тях, особено сред по-младите поколения.

7 Vreese, Claes. 2001. "‘Europe’ in the News." *European Union Politics* 2(3):283–307.

Фиг. 3. Доверие към различни типове медии

Източник: Фондация „Институт Отворено общество – София“, Омнибусно национално представително социологическо изследване, 2023 г.

При по-възрастните поколения все още традиционните медии, преди всичко телевизиите с национално покритие, остават основен източник на информация.

„На сайтове много не се доверявам, защото не мога да преценя... Не мога да попадна на такива, които ми се струват достатъчно добри.“

По отношение на доверието към източници на информация за важни социални въпроси в групата на младежите до 29 годишна възраст телевизията е позиционирана след интернет-сайтовете, а те от своя страна изостават от социални медии като Фейсбук.

Фактът, че при по-младите генерации телевизионните канали отстъпват чувствително на базирани в интернет платформи за комуникация се потвърждава и от проучване на Институт „Отворено общество – София“ и Център „Амалие“, проведено в края на 2024 г. сред гимназисти в цялата страна. При юношите доверието в интернет сайтовете и социалните мрежи е по-високо отколкото към телевизията, а делът на младежите, които никога не гледат телевизия е по-висок от този на заставащите пред синия екран всеки ден.

Фиг. 4. Честота на гледане на телевизия при младежи в гимназиална възраст

Колко често гледаш телевизия? – младежи
в гимназиална възраст (14–18 г.)

Източник: Институт „Отворено общество – София“, Онлайн проучване „Младите граждани – 2024 г.“

Част от респондентите определят медийната информация като ненадеждна и смятат, че средствата за масово осведомяване и правителствените институции не информират обективно българското общество, а понякога дори манипулират поднасяната информация.

Нарастващото потребление на социални мрежи засилва феномена на общуване в т.нар. „комуникационни балони“, което притъпява чувствителността към различни гледни точки и затруднява воденето на аргументиран и плодотворен диалог между хора с различни възгледи.

Така например само малка част от привържениците на еврото споделят, че са отворени за дискусии със свои опоненти, а публикации в медиите, които дават трибуна предимно на критични към еврозоната позиции, следят по-скоро инцидентно. Това се обяснява и с факта, че съдържанието по определени теми и с определени позиции често се появява в непрекъснат поток и лесно обсебва вниманието, нахлувайки в личното медийно пространство.

„Голяма част от противниците на еврото свободно си изразяват мнението. Те не са купени. Те, обаче, са под влияние на други купени хора. И постоянно има дезинформационна вълна. Това че голяма част от хората не гледат телевизия, е голяма загуба. Защото те се информират от сайтове. И аз съм забелязвал, че като влезна в сайт, в който само искам да видя за какво става въпрос, какво пише и на четвъртия ред се отказвам. Но после същият този сайт започва да ме засипва. И стигам до там, че ги блокирам. Да не ме засипва.“

Като цяло сред респондентите е налице убеждение за наличие на силна, агресивна и добре организирана дезинформационна кампания по темата за еврото. Подозренията в искреността на другата страна са налице и от двете страни в дебата.

Обективно погледнато, по темата за еврото съществува огромно количество лесно достъпни материали с различна степен на задълбоченост. Част от информацията е представена чрез видеоформати или кратки интерактивни съдържания, а друга – под формата на по-аналитични текстове, данни, графики и други ресурси.

Въпреки това у голяма част от участниците в нашите дискуссионни групи остава усещането за недостиг на достатъчно надеждна информация и на качествен публичен дебат.

3. Основни аргументи против въвеждането на еврото

В този раздел разглеждаме в детайли основните аргументи срещу приемането на еврото като официална валута в България, идентифицирани в рамките на проведените фокус групи. Заг тези аргументи стоят както обосновани, така и необосновани опасения за негативни процеси и явления, свързани с въвеждането на еврото. Когато е възможно, информацията е съпоставена с данни от други източници. Обяснения за регистрираните нагласи са потърсени в наличната литература по темата за възприятията към общата валута. Тази литература е богата, като интересът на изследователи и експерти към публичното възприемане на еврото предхожда дори първоначалното му въвеждане.

Въпреки че между отделните страни и във времето се наблюдават различия, основните аргументи „за“ и „против“ въвеждането и използването на обща валута показват забележителни прилики.

3.1 Инфлация

Основният страх, свързан с въвеждането на еврото в България, е рискът от обедняване вследствие на повишаване на цените на основни жизнени продукти, без съответно нарастване на доходите на населението.

„Да взимаме малка пенсия, а продуктите, цените в магазинчетата да са нагоре. И по магазините, ако се работи с евро и лев, там сто процента ще има спекулация. Сто процента спекулация, при която цена от 2 лева ще стане 2 евро.“

Масово разпространени са опасенията, че приемането на еврото ще доведе до конвергенция, разбирана като повишаване на цените на стоките и услугите — т.е. ценовите равнища у нас да се изравнят с тези в еврозоната — без обаче да настъпи и конвергенция на доходите и пенсиите, която би доближила жизнения стандарт до средноевропейския.

„Аз ще съм за еврото, ако вдигнат пенсиите и заплатите до европейските стандарти. Взимам 400 лева пенсия, а там е 1000 лева. Нашата пенсия не е с европейските стандарти.“

Повод за страхове и тревоги са неяснотите по редица въпроси, на които гражданите очакват ясни отговори. Така например за представители на най-уязвимите групи е от ключово значение да разберат какви решения се предвиждат по отношение на дребните монети, които са важни за тях. Някои хора с ниски доходи дори са чували твърдения, че дребните монети може да бъдат извадени от обращение.

„В България, като купувам нещо и давам жълти стотинки, продавачите ми ги връщат, не ги искат. Интересува ме при еврото ще има ли жълти стотинки?“

Дебатите в страните от еврозоната за и против изваждането от обращение на монетите от 1 и 2 евроцента показват силен превес на европейските граждани, които са склонни да приемат прекратяването на тяхното използване. По данни на Евробарометър (Flash Eurobarometer 553, December 2024⁸) 61% от пълнолетните жители на еврозоната подкрепят премахването на монетите на стойност 1 и 2 евроцента и закръгляването на цените на стоките до 0 или 5 евроцента според ясни правила.

Сред 20-те страни, членки на еврозоната, само в три — Гърция, Кипър и Испания — мнозинството от гражданите се обявява против подобна реформа. Вероятно сред населението, което живее в риск от бедност, дебатът за премахването на най-дребните монети изостря допълнително опасенията за спекулативни закръгляния на цените от страна на търговците — макар и с малко, но в ущърб на клиента. Въпросът явно е особено чувствителен за хората с ниски доходи.

Трудно е да се каже колко е делът на хората в България, които „броят жълтите стотинки“, но такива хора със сигурност съществуват. Поне през последните 10 години в медиите има публикации относно отказа на търговците на дребно да приемат дребни монети, а

8 Flash Eurobarometer FL553 : The euro area (v1.00). (2024). [Data set]. European Commission, Directorate General for Communication. http://data.europa.eu/88u/dataset/s3231_fl553_eng.

социологическо проучване, цитирано в медиите, отбелязва, че голяма част от хората не ги вземат като ресто.⁹

Любопитно е, че изследвания, проведени още преди създаването на еврозоната и първоначалното въвеждане на еврото, установяват, че инфлацията в някои случаи поражда усещане за несигурност и кара гражданите да търсят стабилност в общата валута¹⁰. Това се наблюдава най-вече когато инфлацията се свързва с отслабване на националната валута. В България през първата половина на третото десетилетие на 21-ви век гражданите нямат основание да възприемат лева като нестабилен, въпреки инфлацията, съпътствала икономическото възстановяване след пандемията и последиците от войната в Украйна.

Има данни и че усещането за сила или слабост на националната валута, формирано на база колебанията във валутния курс, също влияе върху отношението към еврото, включително при участие в референдуми. При това използването на валутните курсове като аргумент „за“ или „против“ еврото не зависи от режима на валутния курс – фиксиран или плаващ – тъй като аргументи се намират и в двата случая. В Дания (с фиксиран курс към еврото) общественото внимание е било насочено към слабостта на еврото спрямо долара, докато в Швеция (с плаващ курс) по-важен е бил акцентът върху силата на кроната както спрямо еврото, така и спрямо долара.¹¹ Отделно от възможната връзка между инфлацията и обменните курсове, важното в случая е, че и в двата примера става дума за фактори, които могат бързо да се променят. Това означава, че шансовете за безпроблемно преминаване към еврото могат да зависят и от конкретното моментно състояние на икономиката и стечението на обстоятелствата.

Трябва да се има предвид, че например в Италия след въвеждането на еврото се наблюдава значително разминаване между официалните данни за инфлацията и възприятието на потребителите. Хората масово възприемат инфлацията като много по-висока от официално отчетената, а това усещане за висока инфлация формира негативно отношение към еврото.¹²

9 Тарзов, Ставри. "Защо са ни жълтите стотинки в портмонето? БНБ си ги иска – емо и защо." <https://www.chernomore.bg/a/11-bg-ikonomika/238356-zashto-sa-ni-zhaltite-stotinki-v-portmoneto-bnb-si-gi-iska-eto-i-zashto>.

10 Banducci, Susan A., Effrey A. Karp, and Peter H. Loedel. 2003. "The Euro, Economic Interests and Multi-level Governance: Examining Support for the Common Currency." *European Journal of Political Research* 42(5):685–703. doi:10.1111/1475-6765.00100.

11 Binzer Hobolt, Sara, and Patrick Leblond. 2009. "Is My Crown Better than Your Euro?: Exchange Rates and Public Opinion on the European Single Currency." *European Union Politics* 10(2):202–25. doi:10.1177/1465116509103368.

12 Del Giovane, Paolo, and Roberto Sabbatini, eds. 2008. *The Euro, Inflation and Consumer's Perceptions*. Berlin, Heidelberg: Springer Berlin Heidelberg.

Сред причините за това разминаване стоят и чисто когнитивни фактори. Най-простият от тях е свързан с трудностите на хората да се ориентират в изчисленията при валутната конверсия. В действие обаче влизат и значително по-сложни когнитивни процеси.

Поредица от експериментални изследвания в Германия документират системно отклонение в преценките за нарастване спрямо намаляване на цените: повишенията създават приблизително двойно по-силно субективно усещане за ръст в сравнение с идентични по размер намаления. Така нулево нетно изменение на определен пакет от цени – например меню или потребителска кошница – се възприема като значително увеличение, а дори и осезаемо нетно намаление може да се усети като липса на промяна. Това съответства на констатации в съвременната икономическа психология, според които загубите имат повече от двойно по-голяма субективна тежест от печалбите със същия размер.

Хората също така проявяват по-голямо усърдие в търсенето на грешки в примери, които противоречат на вече формираните им убеждения, но рядко проверяват примери, които ги подкрепят – така грешките в тях остават незабелязани. Освен това възприятието за реалната промяна на цените силно се влияе от предварително формираните очаквания, като хората имат склонност да се придържат към първоначалните си преценки дори след представяне на убедителни контрапримери.¹³

Друга част от причините може да се коренят в демографски и социално-икономически характеристики – хората, които са притеснени финансово, имат по-висока чувствителност по отношение на инфлацията и на изпреварващия ръст на важни за тях цени спрямо техните лични доходи¹⁴.

Не е изключено подобно разминаване между усетена и реална инфлация да бъде наблюдавано и в България, още повече че много противници на въвеждането на еврото се позовават на разминаването между данните от официалната статистика и усещането на хората за инфлация, за да подкрепят подозренията си за манипулиране на макроикономическите данни.

Още през първото десетилетие от съществуването на еврото с данни от Евробарометър е установено за страните от еврозоната, че по-високата инфлация увеличава недоволството от еврото. За сметка на това по-високият икономически растеж намалява

13 Greitemeyer, Tobias, and Rainer Greifeneder. 2008. "Losing More than Gaining from Overall Stable Prices: The Differential Perception of Increasing versus Decreasing Prices Made the Euro Look like a Price Booster." *European Journal of Social Psychology* 38(5):786–99. doi:10.1002/ejsp.476.

14 Del Giovane and Sabbatini 2008.

недоволството. Страни със забавен икономически растеж показват по-високи нива на негативно отношение към общата валута.¹⁵

Така че последващото отношение към еврото след неговото приемане в България може да зависи в значителна степен от развитието на икономическата среда в глобален план, в ЕС и в самата страна.

Други изследвания също потвърждават, че подкрепата за въвеждането на еврото се определя основно от два фактора: икономическите интереси и общото отношение към Европейския съюз. Например хората, които имат икономическа полза от европейската интеграция – като фермери или квалифицирани работници – са по-склонни да подкрепят еврото, особено при обезценяване на националната валута или висока инфлация. Точно обратното – политици на икономии често водят до спад в подкрепата.

От своя страна гражданите с положително отношение към ЕС, независимо от личната икономическа изгода, по-често приемат идеята за прехвърляне на национални правомощия на наднационално ниво, включително и въвеждането на обща валута.¹⁶

3.2 Институционална легитимност и доверие в институциите и бизнеса

Част от респондентите изразяват мнение, че политиките не се интересуват от реалните нужди на хората и че решението за приемането на еврото може да е взето без коректна оценка на икономическата ситуация. Участниците поставят под съмнение способността на управляващите да запазят финансовата устойчивост и да защитават интересите на гражданите.

Сред тях с популярност се ползва призив за по-активно пряко участие на обществото при вземането на решение за членство в еврозоната. Идеята за организиране на референдум срещу широка подкрепа, като мнозина смятат, че това е необходимият механизъм, чрез който да се чуе гласът на „обикновените хора“.

Малък брой респонденти развиват и конспиративни теории за „недемократичното“ евро, което според тях се налага от ограничен елит със скрит и неясен профил. Темата за демократичния дефицит в ЕС традиционно се преплита с дебата за еврото и присъства в медийните дискусии в различни държави от съюза¹⁷.

15 Eichengreen, Barry. 2010. "The Breakup of the Euro Area." Pp. 11–56 in Europe and the euro, National Bureau of Economic Research conference report, edited by A. Alesina. Chicago: University of Chicago Press.

16 Banducci et al 2003.

17 Sobieraj, Katarzyna. 2022. The Euro Crisis in the Press: Political Debate in Germany, Poland, and the United Kingdom. Cham: Springer International Publishing.

„В момента сме добре с левовите. Тогава кое наложи да приемем еврото? От къде дойде това евро? Това ми е интересно. Явно някой отгоре диктува. Кой? Тези, които притежават силата. Малко хора диктуват всичко. Но не ги знаем кои са.“

Един от респондентите, който вероятно представя нагласите в по-широки обществени кръгове, описва реалностите и перспективите в управлението на държавата през призмата на теорията за „дълбоката държава“ – структура, която взема решения, без да отчита потребностите и интересите на обикновените граждани. Според него въвеждането на еврото е част от глобална програма, насочена към установяване на контрол.

Някои участници смятат, че политическите лидери целенасочено манипулират обществото по въпросите за еврото, използвайки страха и недостатъчната информираност на гражданите. По тяхно мнение тази стратегия цели укрепване на властта за сметка на обикновените хора.

Разкъсаните връзки на доверие в обществената тъкан – включително към управленските механизми, публичните институции и бизнеса – генерират и усилват опасенията от спекула.

От самото си създаване Икономическият и паричен съюз (ИПС) се сблъсква със значителни предизвикателства, свързани с общественото доверие и демократичните дефицити. Основната дилема е липсата на обществено съгласие, което обичайно стои зад вземането на решения. Институциите на ИПС са създадени без силна политическа общност, която да ги подкрепя, което води до отслабена връзка между тях и обществото.¹⁸

Чисто функционалните и икономическите аргументи изглеждат не са достатъчни за изграждането на легитимност. Дебатите как да бъде укрепена легитимността на ИПС продължават и днес. Част от тях се фокусират върху идеята, че „легитимността на входа“, основана на демократично участие във вземането на решения, може частично да бъде компенсирана чрез „легитимност на изхода“, която произтича от ефективността и резултатите на политиките.

„Легитимността на изхода“ може да се разбира като нещо повече от набор от стандарти за добро управление. Част от тези стандарти включват и задачата да се възстанови връзката с това, което гражданите действително чувстват – независимо от това какво показват данните.

18 Verdun, Amy, and Thomas Christiansen. 2000. "Policies, Institutions, and the Euro: Dilemmas of Legitimacy." Pp. 162–78 in *After the Euro*, edited by C. Crouch. Oxford University Press Oxford.

3.3 Спекула

Спекулата е определяна като основен риск за гражданите в процеса на преминаване към еврото.

„Хубаво е, като тръгваш нанякъде, да не се налага да обменяш валута. Но, от друга страна, се опасявам, че ще има спекула и много хора ще пострадат, като преминаваме към еврото. Ще бъдат излъгани – било от банки, било от случайни хора при обмяната. Искам да кажа, че ще има случайни хора, които ще се възползват и ще излъжат обикновени граждани, които не са наясно.“

Някои подозират, че може да станат жертва на измама при обмяна на валута дори в банките.

„Примерно, служителка на банката може самоволно да реши да излъже някой пенсионер, който не може да си направи добре сметката на парите при обмяна.“

Мнозина от респондентите не приемат идеята, че пазарът автоматично ще регулира поведението на пазарни субекти като търговците на дребно. В по-слабо урбанизирани райони населението разполага с ограничен избор при ежедневно пазаруване, а придвижването до места с по-развита търговска инфраструктура изисква допълнителни транспортни разходи и преодоляване на значителни затруднения в ежедневието – особено за по-възрастните хора без собствен транспорт, както и за хората с хронични заболявания и ограничена мобилност.

Опасенията от спекула се свързват в голяма степен със слабостите на институциите и с неспособността на държавата да упражнява ефективен контрол и да налага санкции при незаконни практики, включително във връзка с прехода от лева към еврото.

„За мен е важно да има регулаторни органи и да има закони в тази държава, които да не позволяват по никакъв начин да се злоупотребява. Това е най-важното и най-ценното.“

„Сто процента съм сигурна, че ще има спекула в магазините, където пазаруват възрастни хора, които не могат да си направят сметката колко е еврото, колко е левът. Ще ги имат тези неща.“

Не всички правят ясно разграничение между риска от спекулативно повишение на цените и обективните фактори за тяхното покачване – например разходите на търговците за подмяна на софтуера на касовите апарати през периода на двойно обозначаване на цените. Гражданите не са достатъчно информирани и относно законовите правомощия на институциите и начина, по който те ще бъдат прилагани.

В отговор на опасенията от спекула част от най-ревностните привърженици на еврото задават риторичния въпрос защо и сега няма опити хляб, който струва 2 лева, да се продава на еквивалентната цена от 2 евро. Те подчертават, че процесите на ценообразуване в пазарната икономика се влияят от множество фактори и изразяват увереност, че самата смяна на лева с еврото не е сред водещите.

Скептицизмът може да бъде породен не само от слухове и „митове“, но и от недомлъвки, спестена информация или нейното представяне по неподходящ начин, който поражда съмнения за тенденциозност и манипулиране — например т.нар. „ситен шрифт“, който в потребителската култура в България често се асоциира с опити за измама или „скрити условия“ в ущърб на гражданите.

3.4 Икономически проблеми

Като основен източник на икономически проблеми участници във фокус групите посочват разликата в икономическото развитие между България и страните в еврозоната. Според част от респондентите българската икономика не е готова за въвеждане на еврото, особено на фона на текущите икономически и политически затруднения. Посочват се проблеми като затварянето на заводи и незадоволителното състояние на селското стопанство. Изразяват се опасения, че приемането на еврото може да усложни ситуацията и да доведе до зависимост от задължения на други държави. В този контекст се споменават дори задължения на страни, които не са част от еврозоната — например Украйна.

Някои участници споделят опит от Гърция, където според тях присъединяването към еврозоната е довело до негативни икономически последици, включително спад на заплатите и повишаване на цените. По тази логика гръцкият случай се разглежда като предупреждение за България.

Критиките към приемането на икономически по-слаби държави в еврозоната се свързват с недостатъци в проектирането и изпълнението на Европейския паричен съюз. Според някои критици еврозоната постепенно е започнала да оценява успеха си по броя на членовете, допускайки държави с проблемни икономики и без да бъде направен достатъчно задълбочен анализ за съответствие с критериите. Това е позволило присъединяването на страни като Белгия и Италия с дълг към БВП над допустимия лимит от 60%, както и на Гърция, която освен че е нарушавала правилата, е обвинявана и в представяне на манипулирани икономически данни.¹⁹

19 Sarotte, Mary Elise. 2010. "Eurozone Crisis as Historical Legacy." Council on Foreign Relations Working Paper.

Икономическите проблеми и особено ръстът на безработицата са силно свързани с подкрепата за радикални партии в ЕС и с понижено доверие в европейските институции²⁰.

От тази гледна точка през 2025 г. в България няма дълбоки икономически предпоставки за мащабно противопоставяне на въвеждането на еврото. Но пък може да очакваме, че темата за еврото ще се появява всеки път, когато икономическата ситуация се влошава, особено когато това е свързано с ръст на безработицата, независимо дали еврозоната реално е сред основните източници на кризата.

3.5 Национална идентичност и валутен патриотизъм

Съществуват опасения, споделяни под различни форми и от участници в нашите дискуссионни групи, че преминаването към еврото ще доведе до пълна финансова зависимост от Европейската централна банка и до загуба на суверенитет. Опонентите на еврото твърдят, че отказът от националната валута би подкопал способността на държавата да регулира собствената си парична система и да реагира на вътрешни икономически шокове.

Загубата на монетарна автономия се вписва в по-широките опасения за ерозия на националния суверенитет. Поддръжниците на запазването на националната валута изтъкват, че само чрез пълен контрол върху паричната политика държавата може да прилага необходимите регулиращи инструменти в периоди на финансова нестабилност.

Според тях общата наднационална валута налага универсален подход, който може да се окаже неблагоприятен за държави с уникални икономически предизвикателства. Допълнително опасение е, че прилагането на единни парични политики върху разнородни икономики може да доведе до по-високи разходи за приспособяване, тъй като държавите членки са подложени на значителен натиск за структурна трансформация.

Съвременният дебат около приемането на общи или чужди валути в Европа далеч не е чисто икономически. Той е дълбоко преплетен с наративи за национална идентичност, историческа памет и социополитическа легитимност. В академичните изследвания, политическите формулировки и медийните дискусии често се открива „подводно течение“ на съпротива – възгледът, че приемането на ненационална валута представлява заплаха за ценности като суверенитет, кул-

20 Algan, Yann, Elias Papaioannou, Sergei Guriev, and Evgenia Passari. 2017. “The European Trust Crisis and the Rise of Populism.” *Brookings Papers on Economic Activity* (Fall).

турна цялост и социално благоденствие. Някои автори определят този феномен като „валутен патриотизъм“. Дебатът за еврото в Дания е показателен пример.

Стремешът към парична интеграция в Европа, олицетворен от въвеждането на еврото, бележи фундаментална промяна в разбирането за валута. Опитът на Европейския съюз да консолидира паричните политики неизбежно се сблъсква с трайната лоялност към националните валути – лоялност, която подхранва съпротиви и политически напрежения.

Хората с по-изразени националистически нагласи, които вярват в превъзходството на собствената си страна, често възприемат еврото като заплаха за суверенитета и националната идентичност. Това води до отхвърляне на общата валута, като част от предпочитанията към национални символи.²¹

За разлика от тях, патриотично настроените граждани, които изпитват емоционална привързаност към родината си без чувство за превъзходство, не са склонни да поставят отношението си към еврото в зависимост от патриотичните си чувства. Тяхната привързаност към страната не възпрепятства приемането на европейската парична интеграция.²²

Европейският патриотизъм също играе важна положителна роля в подкрепата за еврото още от времето, когато неговото въвеждане тепърва се е обсъждало, особено в страните с ясно изразено чувство за принадлежност към Европейския съюз.²³ Европейският патриотизъм изразява степента, до която човек се чувства привързан към Европа – чувство за идентификация и принадлежност към европейската общност като цяло. Това го отличава както от националния патриотизъм, който отразява привързаността към собствената страна, така и от национализма, който предполага принизяване на други народи с цел възвеличаване на собствения.

Някои анализи стигат до извода, че дебатите за еврото всъщност са дебати за политическия ред в Европа и за конструирането на националните и/или европейските идентичности. Това обяснява защо различните държави проявяват различни нагласи към общата валута, въпреки сходните икономически аргументи. Възприятията на политическите елити за техните икономически и геополитически интереси са дълбоко повлияни от собствените им визии за европейския

21 Muller-Peters, Anke. 1998. "The Significance of National Pride and National Identity to the Attitude toward the Single European Currency: A Europe-Wide Comparison." *Institut Fur Wirtschafts- Und Sozialpsychologie* 701–19.

22 Muller-Peters 1998.

23 Pepermans, Roland, and Gino Verleye. n.d. "A unified Europe? How Euro-Attitudes Relate to Psychological Differences between Countries."

политически ред. А тези визии произтичат от разбирането на националните елити за ролята на всяка държава в Европа – разбиране, формирано от националната история и идентичност.

Изводът е, че идеите за обединена Европа – включително еврото и еврозоната – се приемат по-лесно, когато резонират с установените национални идентичности.²⁴

3.6 Технически затруднения и неудобства

Данните на Евробарометър показват, че в първите месеци, а понякога и години след въвеждането на еврото, са възможни различни технически неудобства и затруднения за определени групи граждани при боравене с новите монети и банкноти. Показателен е примерът с обратната връзка на потребителите в най-новата страна членка на еврозоната – Хърватия. През 2024 г., около две години след приемането на еврото като официална валута, около 12% от гражданите съобщават, че изпитват затруднения при извършване на кешови плащания с банкноти, а дялът им достига 40% при плащания с монети – особено когато стойността им е под 10 евроцента (Flash Eurobarometer 553, December 2024).²⁵ Социо-демографските разреза показват, че с подобни предизвикателства значително по-често се сблъскват хора от нискообразовани групи, както и граждани в пенсионна и пенсионна възраст.

Според данните от проучването в Хърватия след въвеждането на еврото и дори докато още се използват етикети с двойно обозначение, преобладаваща част от хората продължават „да мислят“ в куни, повечето от тях превръщат всички цени в куни, а някои мислят и в двете валути.²⁶

По данни на Евробарометър, две години след като еврото замени местната валута и влезе в обращение в Хърватия, около половината от гражданите все още продължават мислено да конвертират цените при ежедневно пазаруване, за да ги сравняват с предишните стойности в куни. Подобни калкулации очевидно са важни за значителна част от хората, но често са трудни и изискват сложни пресяматания в двете валути, като допълнително предизвикателство е и точността на спомените за цените отпреди повече от две години.

24 Risse, Thomas, Daniela Engelmann-Martin, Hans-Joachim Knope, and Klaus Roscher. 1999. "To Euro or Not to Euro? : The EMU and Identity Politics in the European." *European Journal of International Relations* 5(147).

25 Източник: Flash Eurobarometer FL553 : The euro area (v1.00). (2024). [Data set]. European Commission, Directorate-General for Communication. http://data.europa.eu/88u/dataset/s3231_fl553_eng.

26 Под „мислене“ в дадена валута трябва да се разбира цял комплекс от умствени операции с използване на различни технически средства и източници на информация – търсене на информация, записване, изчисляване, помнене, сравняване на цени и други.

В България психологическото преминаване към „мислене в евро“ би трябвало да бъде по-лесно заради почти кръглото съотношение между курсовете на двете валути.

По данни на Агенция „Алфа Рисърч“ през 2022 г. 56% от населението не е използвало евро, като този дял надхвърля 75% сред възрастните хора. Около 1/3 от българите признават, че очакват да им бъде трудно да се адаптират и да свикнат с използването на еврото – особено възрастните и хората с основно образование, сред които над 60% предполагат, че ще срещнат затруднения през преходния период.²⁷

Противниците на общата европейска валута изразяват и опасения от безконтролно следене на личните финанси чрез дигитални валути, които възприемат като форма на манипулация и потенциална заплаха за индивидуалните свободи. Макар връзката с приемането на еврото да не е напълно ясна, тези нагласи отразяват комплекс от страхове, частично подхранвани от различни конспиративни теории.

3.7 Дълбоки лични и идеологически мотиви за противопоставяне на еврото

Анализът на данните от проведените фокус групи разкрива наличие на съществени различия между публично използваните мотиви за противопоставяне на еврото и дълбоките лични мотиви то да бъде отхвърляно. Хората, които се противопоставят на въвеждането на еврото, но и тези, които го подкрепят, използват в общественото пространство различни аргументи. Както противниците, така и поддръжниците на еврото имат усещане кои аргументи са подходящи за лансиране в публичната среда и кои не са.

Например, икономическите аргументи са най-подходящи и приемливи в случая и по тях може да се водят дискусии, независимо от дълбочината и валидността им. Същото е валидно и по отношение на аргументи, отнасящи се до усещането за идентичност, създавано от собствената валута, макар че те трудно могат да бъдат дискутирани, тъй като няма как да бъдат опровергани.

Друг пласт от мотиви за отхвърляне на еврото може да няма нищо общо както със самата валута, така и с икономическите аргументи по принцип. Отхвърлянето на еврото може да произтича от по-обхватни лични разбирания за развитието на страната и на света през

²⁷ Източник: Агенция „Алфа рисърч“, Социологическо проучване „Обществените нагласи за въвеждането на еврото в България и ползите от членството на страната ни в еврозоната“, проведено в периода 1–17 ноември 2022 г., с възложител Министерство на финансите, София, 2022 г., Обществени нагласи за въвеждането на еврото в България – Алфа Рисърч.

последните десетилетия, в които идеята, че въвеждането на еврото може да бъде нещо положително просто не се вписва.

Отхвърлянето на еврото може да е част от цялостно негативно отношение към Европейския съюз или Запада, критика към прехода от авторитаризъм към демокрация или носталгия по детството и т. нар. период на „развития социализъм“, особено силно изразени сред по-възрастните генерации. Така например някои участници подчертават, че според тях преходът към демокрация след 1989 г. е довел до множество негативни последици, включително икономическа нестабилност и социална несигурност. Те споделят, че много от хората са загубили своите работни места и социален статус, а обществото се е разпаднало и тъканта му е разкъсана от класови различия.

Участниците коментират, че редица програми и реформи след 1990 г. не са били успешно извършени и всъщност са довели до финансова зависимост от чуждестранни институции. Някои се чувстват предадени от управляващите, които, според тях, не само че не са направили живота по-добър, но и са го влошили. Споделят се и носталгични чувства към времето на социализма, като предишният режим се асоциира с повече стабилност и социална защита, сигурна заетост, по-голям достъп до услуги, по-спокойно ежедневие, както и „пълни хладилници“ и се подчертават контрасти с настоящите икономически затруднения за цели индустрии, региони и социални групи.

Противниците на еврото много по-силно и категорично се ангажират с подобен цялостен прочит на миналото – с разочарование от промените след демократизацията и с убеждението, че през последните 35 години българското общество е понесло значителни социални и икономически загуби.

Мотиви, които се възприемат като неподходящи за публично изразяване, защото биха изглеждали неразумни или прекалено емоционални, често се споделят само в тесен кръг от доверени събеседници. В отделни случаи лични и идеологически мотиви се заменят с други, по-приемливи за обществената среда, дори когато самият човек не е напълно убеден в тях. Те функционират като заместители на истинските основания.

Участниците във фокус групите споделят лични истории, свързани с промените, през които техните семейства и общности са преминали. Някои разказват за травматична загуба на лични активи и социален статус при предишни мащабни обществени трансформации. Споменават се и ценови шокове, възприемани като особено плашещи именно заради своята внезапност. Този натрупан травматичен опит поражда опасения, че ефектите от бъдещи промени могат да се окажат също толкова трудно предсказуеми и трудни за управление – както на индивидуално, така и на общностно равнище.

4. Основни предимства и ползи от членство еврозоната

Редица социологически проучвания, проведени след присъединяването на страната към ЕС, показват, че българските граждани определят като една от най-големите ползи от членството възможността за свободно движение, включително трудова мобилност и заетост в други държави членки.

Фиг. 5. Най-положителни резултати от ЕС – данни за България и средно за ЕС-27

Източник: Standard Eurobarometer STD103 : Standard Eurobarometer 103 – Spring 2025 (v1.00). (2025). [Data set]. European Commission, Directorate-General for Communication²⁸

И действително трудовата миграция на българите към Западна и Централна Европа е мащабен и устойчив процес. Голяма част от мигрантите редовно изпращат парични средства на свои близки в България или пътуват краткосрочно в двете посоки веднъж или няколко пъти годишно. Стотици хиляди домакинства с трудови мигранти

28 http://data.europa.eu/88u/dataset/s3372_103_3_std103_eng.

обменят значителни суми от евро в лева и обратно. С приемането на единната европейска валута за всички тези домакинства ще се реализират съществени спестявания, тъй като отпада необходимостта от разходи за превалутране.

Средства от обмяна на валута ще бъдат спестени и при стотици хиляди пътувания с частен или инцидентен характер.

„Самоединмногопрост пример. От нашето читалище често ходим по фестивали в чужбина. И много често се налага да превалутираме сумите, които изпращаме за такси, за настаняване и така нататък. И там допълнително ни си удържат законни такси. Или пък много често се налага да обменяме в евро за ежедневни разходи в чужбина. Навсякъде ни се налага да обменяме в евро.“

Освен на индивидуалните домакинства, намаляването на разходите за обмяна на валута се очаква да се отрази положително и върху бизнеса.

„До момента бизнесът ни е губил около 1,2 милиарда на година от превалутране. Това означава, че тия пари ще останат сега в България. Няма да се губят някъде там във „врътки“.“

Сред преките ползи от приобщаването на България към системата на еврото е прогнозираната повишена инвестиционна активност, която чувствително намаля в периода на пандемията от Ковид-19 и продължителната политическа нестабилност в страната.

„Ще има повече инвестиции.“

Нарастването на инвестициите — особено в сфери на икономиката, в които България изостава чувствително — например по отношение на развитието на транспортната инфраструктура — е основно очакване на мнозина, подкрепящи въвеждането на еврото.

„Еврото ще помогне да си оправим транспорта. Загължително. Аз съм 100% сигурна. Тези хора, които са отвънка, ще дойдат с еврото тук. Те няма да дойдат с лева. С еврото инвеститорите ще дойдат тук.“

„Преимуществата от еврото са много за държавата. Инвестициите са най-важното.“

„Хубаво е, защото икономиката ще се развие. Много инвестиции ще дойдат в България. Оттам и нашите заплати, и нашите пенсии ще бъдат по-високи. Защото ще има и икономика.“

Очаква се и нарастване на икономическите ползи за международната търговия на българските фирми.

„Еврозоната ще освободи пазара в България и особено фирми, които контактуват с чуждестранни компании ще бъдат улеснени икономически.“

Силен аргумент в полза на приемането на общата европейска валута в България са слабостите на националната финансова система от недалечното минало — като финансово-икономическата криза от средата на последното десетилетие и фалитът на КТБ. Тези събития пряко засегнаха или оставиха траен отпечатък върху доверието в банковата система сред голяма част от поколенията, родени преди началото на прехода към демокрация.

„В момента, в който правителството поиска конвергентния доклад, всички се активираха и почнаха да ни обясняват колко зле ще стане и как ще ни откраднат парите. А фактически, влизайки в еврото, ние ще имаме 10-кратно повече гаранции за това, че нашите пари няма да бъдат откраднати. Защото аз помня 96-та—97-ма година фалита на всички български банки. Това, което се случи с КТБ, в момента Европейската централна банка няма да го разреши. Ако дойдат такива неразумни правителства като правителството в Гърция и започнат да харчат пари назаем и да стигнем до катастрофа, те ще ни помогнат. Най-напред няма да ни разрешат да станем като тях и второ, ако нещо се случи, няма да ни разрешат да фалираме.“

Сред предимствата се изтъква още освобождаването на капитал от банковата система заради по-ниските изисквания в еврозоната за банкова ликвидност, което може да доведе до по-голямо наличие на свободен банков ресурс и допълнително понижение на лихвените проценти.

„Като стана въпрос за банките ни, те няма да отделят такива големи резерви, които изисква валутният борд и някъде, по груби сметки, около 30 милиарда лева или около 15 милиарда евро ще излязат на пазара. Това означава, че веднага ще паднат лихвите. С ресурса, който ще освободим от банките, може да направим икономиката по-конкурентоспособна. Тоест, да ускорим индустриализацията, да има повече машини, да се повиши производителността и хората да получават по-добри пенсии и заплати. Това е в един малко по-дългосрочен план. Няма да стане от ден първи след приемане на еврото, но в период от пет до седем години може да стане. Ако всички тези ресурси ги използваме нормално и както трябва, нашата икономика може да порасне два пъти в рамките на тия седем години. Това са оптимистични прогнози. Това е идеалният вариант.“

Но от друга страна, повишените възможности за вземане на заеми могат да доведат до допълнително търсене и потребление, което да окаже натиск за повишаване на инфлацията.

Част от гражданите обаче виждат и потенциални бъдещи ползи от въвеждането на еврото по отношение на върховенството на закона и борбата с корупцията.

„Когато влезем в еврото, на мошениците ще им е много по-трудно да перат пари. Защото в момента единственият контрол е от националната банка, а пък като станем част от еврозоната, ще бъде контрол и от европейска централна банка. Т.е. прожекторите ще са много по-силни.“

„За никого не е тайна, че ние сме завладяната държава. И в една малка част от нашите политици в момента е струпан огромен ресурс. Убеден съм, че по тази причина и управляващи политици, тези, които владеят регулаторите, не желаят толкова скоростно влизане, пък аз искам час по-скоро да влезем и мисля, че ще им бъде наложено. И ако бъдем приети, пак ще има корупция, но тя ще намалее, защото ще има много по-голям контрол и от страна на банки, и от страна Европейската централна банка. Смятам, че това са едни огромни ползи за България.“

Налице е и консенсус, че еврото създава възможност за нарастване на чуждестранния интерес към България, който може да се прояви и в ръст на туристическия сектор.

„Европа и светът не познават нашата страна България. Защо, ще кажете? Щом се говори за планина — знаят за Швейцария! Какво е Швейцария? Колко минерални води има Швейцария, каквито притежава България? Така че да направим всичко полезно, за да опознаят нашата страна. Еврото ще помогне за това — да гойдат. И Европа ще гоиде, хората на Европа ще гойдат, с евро ще гойдат.“

„Трябва да се стремим да достигнем туристопотока на Гърция. А ние имаме потенциал за това. Защото при туризма „изнасяш“, без да транспортираш. Те ти идват на място, оставят си парите и ти им продаваш розови домати. И то на хубава цена.“

Според част от респондентите фактът, че България се присъединява със забавяне към еврозоната и е 21-вата страна членка, която въвежда еврото, има и своите предимства. Сред тях са вече отработените механизми в системата на еврото и възможността да бъдат взети предвид важни научени уроци от опита на вече присъединили се държави.

„Гръцкият пример направи така, че да няма в еврозоната дефицит повече от 3% от БВП. Т.е. не може правителството безконтролно да взема заем. Т.е. не може да вкарваш държавата в дефицит. Хубаво е да сме там, където има правила и има рамка. Чрез еврото премахваме разумно валутния борд, а не както предлагат националистическите партии — да махнем борда и да пуснем печатницата и както бе 97-ма година — всички да станем милионери.“

За други респонденти влизането в еврозоната ще доведе до премахване на валутния борд, което според тях е необходимо, за да се ускори

икономическото развитие на страната. Някои всъщност разчитат на обратния ефект – на отслабване на финансовата дисциплина, което би позволило по-активно инвестиране с цел повишаване на доходите. Механизмите, чрез които се предполага това да се случи, обаче са разнородни и понякога взаимно несъвместими.

„Рамката на валутния борд вече ни е тясна. Не е полезна за България. Защото тя вече започва да носи вреди – не можем да се развиваме. И затова е хубаво да влезем в еврото.“

„Трябва да водим и политика за завишаване на доходите, което означава да повишим външния си дълг. Защото ние сме държава-членка, която има най-малък дълг спрямо от останалите. Къде са Испания, Франция, Португалия... Така че, за да догоним европейските стандарти, трябва да отпуснем малко дълга.“

Приемането на еврото се очаква да има и последици за политическите партии в България. Според подкрепящите членството на страната в еврозоната това ще сложи край на една от ключовите теми, чрез които националистически и популистки партии привличат привърженици.

„Защото сега националистически партии като „Възраждане“ използват еврото като основна тема за политическа изява и набиране на подкрепа. А когато тези партии започнат да губят, ми се ще да вярвам, че тяхната покровителка Русия ще ги изостави.“

„С влизането ни в еврото се интегрираме вече напълно и няма да има връщане, защото аз много се притеснявам, че националистически партии набират темпо. Мисля, че приемането на еврото е предел и вече няма да могат да ни „забиват“ на Изток.“

Еврото често е ставало обект на атаки от страна на популистки формации дори в държави от еврозоната, което показва, че приемането на общата европейска валута в България едва ли ще сложи край на политическия дебат. Според някои анализи по време на кризата в еврозоната в началото на второто десетилетие на века както в Южна, така и в Северна Европа нараства подкрепата за популистки партии, критикуващи еврото – но от различни, често диаметрално противоположни позиции.²⁹

Десните популисти в Северна Европа се противопоставят на финансовата помощ и споделянето на рискове с южноевропейските държави. Левите критикуват неолибералната политика на ЕС и настояват за по-солидарен подход към страните длъжници. Това разминаване затруднява формирането на популистки коалиции, обхващащи целия

29 Rathgeb, Philip, and Jonathan Hopkin. 2023. "How the Eurozone Shapes Populism: A Comparative Political Economy Approach." *Journal of European Public Policy* 32(5):1173–96. doi:10.1080/13501763.2023.2269972.

политически спектър в страните кредиторки. В страните длъжници обаче както населението, така и популистките партии от двете страни на политическия спектър са обединени в противопоставянето си на мерките за строги икономии и в подкрепата за разширяване на финансовата автономия. Това създава условия за възникването на широки и силни популистки коалиции.³⁰

Отношението към еврото и еврозоната сред популистките партии в Южна Европа е по-скоро контекстуално и се определя от тяхната идеологическа ориентация. Левите популистки партии критикуват основно неолибералните политики, налагани чрез евроинституциите, и техните ефекти върху социалната политика, докато десните популистки партии се фокусират повече върху въпроси за националния суверенитет и ограниченията, въведени от европейските институции.³¹

Ситуацията в България по отношение на основните популистки послания има много общи черти с тази в Южна Европа. Непосредствено след глобалната икономическа криза появата на силни леви популистски формации, критикуващи основно строгите икономии, наложени от ЕС и борещи се с корупцията, няма толкова явен и силен аналог в България. За сметка на това възходът на десния популизъм, който се ускори в последните няколко години от второто десетилетие на века, е ясно изразен и в нашата страна. Десният популизъм формира общ дискурс против европейската интеграция в синхрон и съзвучие с повдигането на темите за миграцията, сигурността и националната идентичност.

Проведените от нас дискусии показват, че през 2025 година опитите на политически партии да поставят под въпрос европейския избор на България будят безпокойство сред част от гражданите, които се страхуват от реставрация на авторитарно и недемократично управление.

„Присъединяването към еврозоната е последната стъпка за пълната ни интеграция в Европейския съюз. Много стъпки извървахме, много неща преживяхме през тези 35 години, но основната цел на България от ден първи — от 11 ноември 89-та година — е целта е да бъдем пълноправен участник в европейската общност.“

Друга основна очаквана полза е укрепването на правовата държава и по-резултатната борба с корупцията. За мнозина български граждани вътрешните усилия в тази насока са неудовлетворителни и мнозина са склонни да разчитат на подкрепа от институциите на Европейския съюз за справяне с несправедливостта и беззаконието.

30 (Rathgeb and Hopkin 2023).

31 Kriesi, Hanspeter, and Takis Pappas. n.d. "Chapter 1: Populism in Europe during Crisis: An Introduction."

„Корупцията ще намалее, защото ще има други финансови органи на ЕС, които ще наблюдават процесите в България: „Няма да е, както е в момента – разпасана история.“

Не на последно място се отчита и повишеният престиж и нарастващите възможности с приемането на еврото да се популяризират България, нейната култура и азбука сред всички, които използват общата европейска валута.

„Мисля, че еврото ще ни донесе и по-голям престиж за българската държава. Ще бъдем сред богатите европейски държави. Бих се чувствала по-голяма, истинска европейка, ако валутата ни е в евро. И там ще бъдат българските символи и така ще имаме по-голям престиж. Вижте от колко години на всяка банкнота пише евро и на кирилица.“

За разлика от лева, еврото ще държи близо до българите тези символи навсякъде в Европа, където те пътуват, работят и живеят.

5. Печеливши и губещи от приемането на еврото

Много често дори привърженици на въвеждането на еврото в България разглеждат членството в еврозоната през призмата на тревожността, споделяйки за рискове и потенциални негативни ефекти.

Отчуждеността, недоверието и съмнението в публичните институции и държавата се превръщат в основен филтър, през който се пречупват нагласите към еврото. Така възникват опасения, че рисковете и евентуалните щети ще бъдат прехвърлени върху отделния гражданин, особено ако той принадлежи към уязвими групи.

„Помня как на гръцките пенсионери им бяха намалени пенсиите. Ако нещо такова се случи при нас, ние пенсионерите, може би ще бъдем най-потърпевши. Интересува ме, като влезне еврото, каква ще бъде социалната политика на България спрямо най-засегнатите слоеве от населението. Това ме интересува.“

Типичен пример за ползи, „отдалечени“ от индивидуалния гражданин в сравнение с непосредствените щети, е комбинацията от очакван ръст на инвестициите и инфлацията. Инвестиционната активност се очаква да облагодетелства пряко и в обозрим план бизнеса и приходите в държавния бюджет, но до мнозинството от гражданите тези ползи ще достигнат опосредствано, с течение на времето, и с ограничен ефект върху доходите на домакинствата.

В същото време ръстът на инфлацията и повишените цени на стоките и услугите ще се отразят незабавно — а в някои случаи дори предварително, под влияние на пазарните очаквания — върху покупателната способност на индивидуалния потребител.

В Комуникационната стратегия за информация и публичност за присъединяването на България към еврозоната е предвидено проследяване на инфлацията, но посланията за нея са формулирани изцяло в позитивен план. Сред посочваните ползи от членството са „трайно изпреварващ номинален ръст на работната заплата спрямо инфлацията“ и „намаляване на подоходното неравенство до нива, характерни за ЕС и еврозоната“.³² Механизмът, който се очаква да доведе до този резултат, е конвергенцията на производителността и доходите. Конвергенцията на цените не се обсъжда.

Рискът се разглежда като изцяло комуникационен феномен, без реална основа. Идеята за възможни рискове от самото приемане на еврото — а не от неправилното разбиране на свързаните с него явления от отделни групи в обществото — е слабо застъпена в комуникационната стратегия. По-балансираното отразяване на възможностите и рисковете би създало по-голямо доверие, отколкото изтъкването само на ползите.

Очакваните спекулации в търговията на дребно отреждат на потребителите роля на основна уязвима група, която може да бъде засегната негативно от въвеждането на еврото.

„Потребителят ще загуби. Защото търговецът винаги ще бъде над цената. Ако в магазина виждам една цена, като я превърнем в евро, тя ще излезе друга цена. И да си отворям очите, няма да е достатъчно. Аз трябва с елка да ходя в магазините.“

Процесът по присъединяване на България към системата на единната европейска валута се възприема от някои участници в нашето изследване през призмата на традиционните схващания за противостоеие между мнозинството от слабоорганизирани и без капацитет да отстояват своите интереси маси, от една страна, и т. нар. „елит“, който взема решения в своя угода или дори в интерес на външни сили, но винаги в ущърб на обикновените хора или несъобразно интереса на мнозинството, от друга страна.

„Решенията се вземат отгоре. Но за нас — обикновените хора — първото нещо е страхът.“

³² Комуникационна стратегия за информация и публичност на присъединяването на България към еврозоната. 2024. Работна група „Комуникации“, стр. 3. Стратегията е изготвена в изпълнение на предвидените в Националния план за въвеждане на еврото в Република България (РМС No 344/30.05.2022 г.) дейности в областта на комуникациите. Разработването и прилагането на Комуникационната стратегия е и част от мандата на работна група „Комуникации“, подпомагаща експертно създадения с Постановление № 168 на Министерския съвет от 2015 г. Координационен съвет за подготовка на Република България за членство в еврозоната.

Елитът не е само политически, но и икономически. Независимо от характеристиките му, обединяващото мнозина разбиране за елита е възприемането му като поставящ себе си над закона и като основна причина за несправедливостите и беззаконието в обществото.

„Аз виждам, че имаме хубави закони, но винаги богатите минават покрай тях. Това е най-големият проблем. Това е проблемът на България. Закони имаме, чудесни закони, нека има евро, нека, но пак ще има хора, които винаги ще заобикалят закона, независимо в коя сфера.“

Част от респондентите очакват, че приемането на еврото ще облагодетелства най-предприемчивите и заможни социални прослойки, което още повече може да увеличи неравенствата в обществото.

„За мен печелившите ще бъдат богатите, а губещите, ако са губещи, пак ще са по-бедните – тези, които са по-неплатежоспособни, например, пенсионерите, които си купуват в месеца веднъж половин килограм сирене. Те пак ще си купуват половин килограм, пак ще са си губещи или на същото ниво. Но пенсионерът няма да има авоари в банката. Така че богатите ще са си богати.“

Според някои респонденти приемането на еврото е възможно да засегне негативно фирмите с ниска производителност и конкурентоспособност, но се смята, че в момента като цяло този тип компании имат твърде ограничен пазарен дял.

„По-голямата част от бизнеса ще спечели. Обаче има риск за неконкурентоспособните фирми много по-бързо да фалират. И при фалиране на фирмата, нейните работници ще излязат на пазара на труда, което ще е неприятно за тези хора. Но това ще засегне 20 от 1000 фирми.“

Според някои участници във фокус групите не е изключено с въвеждането на еврото да се наблюдава и допълнителен отлив на чуждестранни инвеститори, които са разчитали на евтината работна ръка в България.

„Има европейски фирми, които дойдоха в България само заради това, че ние им предлагаме евтина работна ръка. Ето аз, примерно, имам познат, който работи в една такава белгийска фирма. И те гледат да се изнесат от България. Насочват се, примерно, към Молдова или някои от тия страни, които не са в еврозоната. За тях е по-изгодно.“

В същото време, обаче, редица фирми в България, и в момента изпитват недостиг на кадри и е вероятно те да се възползват от освободената работна сила.

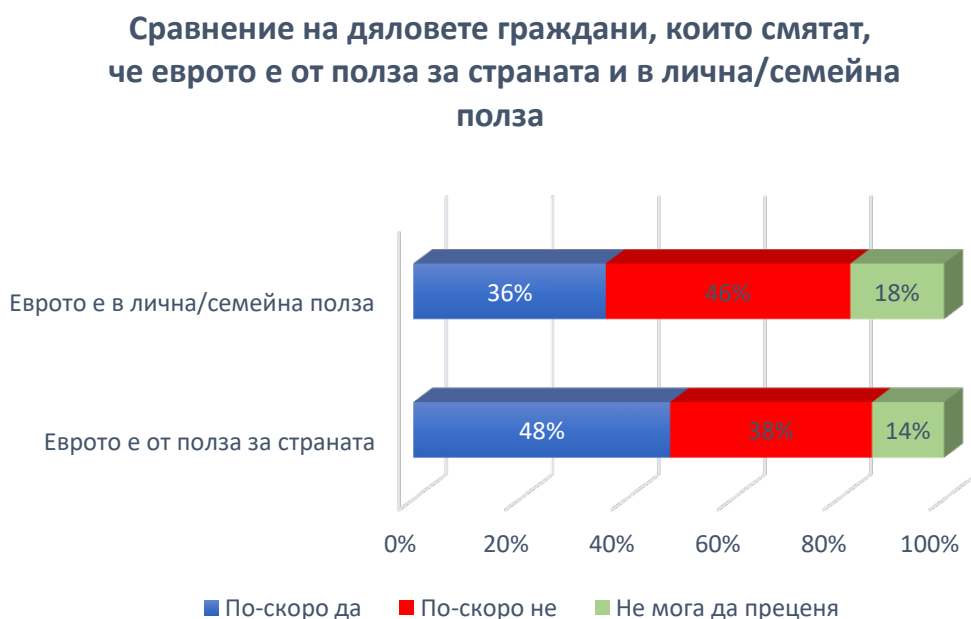
„Според мен народът ще спечели, а ще загубят тези политици, които правят пропагандата – „копейките“ и политиците, които няма да могат да си ги изперат.“

6. Непосредствени очаквания и прогнози

Голяма част от участниците в проведените от нас групови дискусии правят ясна разлика между личните си предпочитания и прогнозата си за това какво реално ще се случи. Много от противниците на еврото са убедени, че то все пак ще бъде прието. Поради естеството на качествените методи не разполагаме с точни количествени измерители на това наблюдение, но в проведените дискусии нямаше нито един участник, който да се противопоставя на еврото и в същото време – споделяйки откровената си лична прогноза – да смята, че то няма да бъде въведено от началото на 2026 г. От друга страна, убеждението, че еврото ще бъде прието „каквото и да става“, се възприема като потвърждение, че елитите не желаят да „чуят“ гражданите. Това допълнително подхранва разнообразни конспиративни теории.

Количествено национално представително проучване от есента на 2025 г. показва значително по-високи дялове на гражданите, които вярват, че еврото ще донесе повече ползи за България, отколкото в личен или семеен план. Докато почти половината от анкетираните са убедени, че присъединяването към еврозоната ще бъде от полза за страната, делът на уверените, че еврото ще има положителен ефект в личен план, е 36%.

Фиг. 6. Дялове граждани, които смятат, че еврото е от полза за страната и в лична/семеен полза

Източник: Институт „Отворено общество – София“, Омнибусно национално представително социологическо изследване, 2025 г.³³

33 България на прага на еврозоната – обществени нагласи в навечерието на пълноправното членство на България в общността на еврото, ИООС, декември 2025 г.

Противопоставянето на еврото често се свързва с песимистични, а понякога дори апокалиптични представи за бъдещето. Скептичните към въвеждането му граждани демонстрират висока степен на недоверие и негативни очаквания. Те са убедени, че членството в монетарния съюз няма да подобри жизнения стандарт, а напротив – може да влоши съществуващата икономическа ситуация, като посочват примери от недалечното минало на държави като Гърция.

„В Гърция, след като влязоха в еврото, положението стана ужасно“.

Много от противниците на еврото очакват значително поскъпване след неговото въвеждане, което според тях ще затрудни ежедневието им. Те изразяват опасения, че присъединяването към еврозоната може да доведе до невъзможност за справяне с финансовите задължения.

Почти всички респонденти – както привърженици, така и противници на еврото – очакват нови протести срещу въвеждането на единната европейска валута в страната.

„Очакват се бунтове. Очаквам да атакуват банката – БНБ, което е много безсмислено.“

„Притеснявам се, че ще има големи атаки с тези националистични партии.“

„И „Възраждане“, като ги слушам по телевизията, се очаква да дигне всички техни хора на стачки и бунтове. Те не са толкова много, но те най-много викат.“

Налице бяха и известни очаквания за вътрешна нестабилност в рамките на управляващата коалиция, главно заради разминаване на позицията на ръководството на БСП и отделни партийни организации по места (например в региона на Пловдив). Впоследствие очакванията за нестабилност напълно се оправдаха, макар че въвеждането на еврото не беше основната причина за това.

„Аз имам другоякво усещане. Макар, че БСП е в правителството, имам чувство, че техните хора получават вътрешни някакви инструкции.“

„БСП – Пловдив са твърдо против еврото и застават за президента.“

Въпреки позицията на ръководните органи на най-голямата политическа партия, сред нейните привърженици също се разпознават противници на въвеждането на еврото през 2026 г.

„Такива хора има и привърженици на ГЕРБ. И те са против еврото. Не знам по какви причини. Някой сега ги е активирал.“

По-голямата част от привържениците на членство в еврозоната са убедени, че протестите срещу еврото няма да бъдат успешни.

„Няма да разрешат да стане това, което се направи пред Дома на Европа.“

„Сега полицаите ги подплатиха добре парично и финансово. Значи, само да се опитат отново да хулиганстват, ще бъдат респектирани. Този път ще бъдат респектирани. Полицаите са мотивирани жестоко.“

„Тези, които не са съгласни, нищо няма да направят. Или ще ги извозят с автобуси, за да протестират срещу еврото. Да правят революция. Но в крайна сметка еврото ще се приеме.“

По отношение на въвеждането на еврото се засилват национални разделения, познати още от началото на прехода към демокрация – между големите градски центрове и по-малките населени места.

„Интелигентният народ ще спечели. Софиянци, пловдивчани, големите градове.“

В краткосрочен план след обявяването на конвергентните доклади част от гражданите изпитват опасения от „скрита“ и „неконтролируема“ спекула – особено в малките населени места, където липсва реална пазарна конкуренция, а контролните органи не действат ефективно и последователно.

„Аз имам притеснение, че от утре и от понеделник ще има лукави търговци, които ще започнат плавно да си вдигат цените на стоки, които не са от първа необходимост, но се потребяват... И то най-вече по малките населени места като нашето. От утре, примерно, бирата – с 5 стотинки по-скъпа. И така, в рамките на 6 месеца, някъде около 60-80 стотинки може да поскъпнат нещата. И това няма как да попадне под ударите на регулацията. Защото той ще каже поскъпнал ми е транспортът, поскъпнало е това или онова. И това ще е в места, където няма голяма и реална конкуренция. Това ми е притеснението.“

По темата за предложения от президента референдум е налице еднородушие, че допитване по темата за въвеждане на еврото няма да бъде проведено, главно защото няма достатъчно време до 1 януари 2026 г.

„Няма време за организиране на референдума. Дори и от утрешния ден да започнат да го организират, в понеделник президентът да подпише указ, няма как да стане.“

„Референдумът трябваше преди години да се направи.“

Някои участници подчертават необходимостта от провеждане на референдум относно приемането на еврото, за да бъде ясно изразено мнението на гражданите. Според тях настоящите решения се взе-

мат без реално участие на обикновените хора и не отразяват техните интереси, като често липсват задълбочени и навременни обществени консултации.

„Искаме да ни питат и да се вземат предвид нашите желания.“

Част от респондентите обобщават собствената си позиция, позволявайки се на предложението за референдум.

„Как да не е добре да има референдум?... Те знаят, че всички са против еврото.“

Според други респонденти решенията на представителната демокрация за присъединяване към еврозоната са последователно подкрепяни с убедителни мнозинства в редица народни събрания още от приемането на България в Европейския съюз. Това се посочва като аргумент срещу идеите за провеждане на референдум.

„Политическите сили, които изразяват позиции срещу приемането на еврото от 2026 г., имат дял в НС от около 1/3. Само че, доколкото знам, при демокрацията е като в акционерно дружество. Значи там по-големият капитал е на почит, а не да слушаме 30% и да взимаме тяхното мнение.“

7. България, Европейският съюз и еврото през 2030 г.

В България доверието в ЕС традиционно е високо и през целия предприсъединителен период, както и след началото на членството в съюза, стабилно надвишава недоверието. Дори във времена на интензивна и нарастваща хибридна пропаганда срещу европейските ценности, членството в ЕС и европейската ориентация на страната, положителните оценки на българите към съюза остават с около два пъти по-голяма тежест в сравнение с негативните и са малко по-високи от средните за ЕС–27.

Фиг. 7. Цялостна представа за ЕС – данни за България и средно за ЕС–27

Източник: Standard Eurobarometer STD103: Standard Eurobarometer 103 – Spring 2025 (v1.00). (2025). [Data set]. European Commission, Directorate-General for Communication³⁴

Някои участници в нашите групови дискусии смятат, че от членството в ЕС следва да се извличат единствено ползи, без да се проявява готовност за компромиси.

„Аз съм на 50%. Както е с Швейцария – да бъдем само на половината в европейската общност. Да направим така и ние – което ни уйдисва, с това да сме вътре. Има и случаи на държави, които се отказват.“

Призивът за следване на швейцарския модел среща аргументиран и прагматичен отговор от привърженици на еврото, според които състоянието на българската икономика е несравнимо по-слабо от това на швейцарската. Тези различия, подчертават те, трябва да бъдат отчетени при вземането на политическо решение за или против членството в еврозоната.

34 http://data.europa.eu/88u/dataset/s3372_103_3_std103_eng.

„Примерно, ако бяхме някаква много силна и развита икономика, а левът да е доста конвертируем, както е швейцарският франк, да речем, щеше да е друго. Обаче в случая, може би за нас е по-удобно и икономически по-изгодно да минем изцяло в евро, защото така ще сме по-защитени. За мен това е най-важното: икономиката ни не е на ниво, на което да разчитаме, че трябва да си останем в лева.“

Подкрепящите еврото вярват в прагматичните икономически ползи за страната от неговото приемане. Почти липсват размишления и дебати сред гражданите за това как България би могла да допринесе за еврозоната, т.е. нагласите се формират предимно през призмата на националните, а не на общоевропейските ползи. Изходните позиции на българите се базират основно на националната идентичност и прагматичния национален интерес, а в твърде ограничена степен – на разбирането за общото европейско гражданство.

„От 1300 години история на България, ние не повече от 150 години имаме собствена парична единица. Това е според историческите справки. В по-голяма част от българската история и при най-великите български царе сме използвали чужди валути. Така че това е много несъстоятелно – да си запазим лева.“

Някои участници с категорично изразена позиция срещу въвеждане на еврото в България заявяват, че е важно хората да споделят своите мнения и опит, за да могат да предизвикат положителни социални промени, а част от тях смятат, че е време за социална мобилизация и съпротива срещу управляващите.

В обобщение, привържениците на еврото демонстрират умерен оптимизъм, свързан с очакваните финансово-икономически ползи от въвеждането му като официална валута в България. Общото между тях и противниците на еврото е стремежът към ограничаване на корупцията и утвърждаване на върховенството на закона. Противопоставящите се на еврото участници обикновено са по-песимистично настроени относно бъдещето и очакват, че приемането на общата европейска валута може да доведе до негативни последици. В същото време те изразяват желание за активни действия и диалог с институциите, с надежда за подобряване на условията на живот и за по-справедливи и ефективни социални политики.

В дългосрочен план гражданите с позитивни очаквания от присъединяването към еврозоната са склонни да гледат оптимистично и на развитието на страната като цяло. Противопоставянето на еврото, напротив, обикновено върви в пакет с по-мрачни прогнози за бъдещето на България – не само в сценарии, при които еврото се въвежда, но и по принцип.

„След 5 години си представям България с ръст на доходи и стандарт като Словения.“

„Представям си България с всяка година все по-добре и по-добре.

Все пак еврото не се възприема като панацея дори от част от неговите поддръжници. Сред тях има скептици, които се съмняват, че в средносрочен план то може да промени негативни тенденции, очертавали се с десетилетия – например демографското свиване или големите неравенства.

„Селата ще останат около големите градове. Но след пет години по-отдалечените села лека-полека, ще се стопят.“

„Дори референдум да има, ние пак ще влезем. Евро ще има, но след пет години селата ни вече няма да ги има.“

8. Препоръки за публични комуникационни кампании

Националният план за въвеждане на еврото в Република България³⁵ (НПВЕРБ) съдържа специална част, посветена на комуникацията. Комуникационният раздел обобщава нуждата от специална информационна кампания за еврото със следните аргументи:

„Замяната на лева с еврото ще засегне всеки човек, живеещ или пътуващ от и до България, а доброто информиране на обществеността за въвеждането на еврото е от решаващо значение за успешното протичане на процеса. Поради тези причини се предвижда провеждането на национална информационна и комуникационна кампания за въвеждането на еврото в страната, която да популяризира процеса на подготовка на страната ни за присъединяване към еврозоната, както и в първите месеци от фактическото членство на България и да запознае аудиторията с всички произтичащи от приемането на еврото ефекти за гражданите, бизнеса и държавата.“ (стр. 67)

Отделно, в съзвучие с насоките от НПВЕРБ, България има утвърдена Комуникационна стратегия за информация и публичност на присъединяването на България към еврозоната (КСИППБЕ)³⁶ – документ, който се актуализира често, съобразно променящата се комуника-

³⁵ Национален план за въвеждане на еврото в Република България. Приет с Решение на МС № 797 от 13 ноември 2023 г., <https://www.minfin.bg/bg/1570>.

³⁶ Комуникационна стратегия за информация и публичност на присъединяването на България към еврозоната. 2024. Работна група „Комуникации“.

ционна среда. В актуализирания си вариант от февруари 2024 г. Комуникационната стратегия потвърждава идеята, че дейността по комуникационната кампания трябва да приключи след предоставянето на информация в първите месеци от фактическото членство на България в еврозоната. Според КСИППБЕ:

„Информационната кампания ще бъде насочена към предоставяне на точна, достъпна, разбираема, навременна и всеобхватна информация за това какво е еврозона, какви са критериите за приемане на страната в еврозоната, какви са ползите от еврото, по какъв курс ще се обменят левове в евро след въвеждането на еврото в България, кога левът ще престане да бъде законно платежно средство, как ще се превалутират сметките от левове в евро, както и обмяната на парите в брой и по сметки, къде и докога ще могат да се обменят левове с евро след въвеждането на еврото в България и ще има ли такси, откога ще се въведе двойно обозначаване на цените в евро и в левове, ще се увеличи ли инфлацията с въвеждане на еврото и др.“ (стр. 1)

От Министерството на финансите е създадена и поддържана официална страница за приемане на еврото в Република България³⁷.

Подобряването на достъпността на комуникацията и фокусирането ѝ върху теми, които са важни и разбираеми за гражданите, а не само за експертите, се подчертава и от ЕЦБ в скорошни анализи. Според банката Евросистемата трябва да балансира в комуникацията си с обществеността – от една страна да обяснява ясно границите на своя мандат, за да избегне фалшиви очаквания, а от друга – да показва връзката между политиките си и теми, които хората възприемат като непосредствено значими – като икономика, заетост и климатични промени. По този начин тя може да достигне до по-широка аудитория и да изгради връзка, която иначе би липсвала.³⁸ В своя анализ ЕЦБ изглежда отчита, че ориентацията към специализирани професионални публики, участващи на различни пазари, ограничава разбирането на посланията сред широката общественост и в крайна сметка води до демократичен дефицит.

Подобен стремеж за достигане до по-широка аудитория се наблюдава и при националните централни банки. Под натиска на популизма те са принудени да адаптират своите комуникационни стратегии, като изместват фокуса от традиционните си функции към защита на собствената си репутация. Все по-често централните банки подчертават връзката си с „народа“, а не само с финансовите пазари.

³⁷ <https://www.evroto.bg>.

³⁸ Assenmacher, Katrin, Gabriel Glöckler, Sarah Holton et al. 2021. “Clear, Consistent and Engaging: ECB Monetary Policy Communication in a Changing World.” SSRN Electronic Journal. doi:10.2139/ssrn.3928296.

Това преориентиране в комуникацията отразява нарастващата необходимост централните банки да легитимират действията си пред обществеността в условия на засилен институционален скептицизъм. Централните банкери вече не могат да разчитат единствено на технократична експертиза, а трябва да водят по-достъпен и смислен диалог с гражданите, обяснявайки как техните политики допринасят за общественото благо, а не само за стабилността на финансовата система.³⁹

Въпреки наличието на обемни и всеобхватни документи относно въвеждането на еврото, към края на първото шестмесечие на 2025 г. в проведените дискуссионни групи срещнахме много участници, които говореха за информационната кампания в пожелателна форма – като за нещо, което тепърва „е добре да се организира“. Това са именно потенциалните ползватели на информацията за въвеждането на еврото, които очевидно не са разбрали за съществуването на вече започналата кампания.

„Има нужда от разяснителна кампания, защото хората искат да чуят какво да очакват. Много добре да се направи като информационна кампания, защото има притеснение от спекула. Това трябва да се разяснява и какви са способите срещу спекулата. Какво може да се задейства срещу спекулата. И от първи януари как осъмваме?“

Данните от национално представително проучване на социологическа агенция „Тренд“, проведено през май 2025 г., показват, че мнозинството от българските граждани (55%) не се чувстват информирани относно приемането на еврото в България, докато едва двама от всеки петима заявяват обратното.⁴⁰

Почти всички участници в качественото проучване, независимо от степента им на информираност по темата за общата европейска валута, изразяват желание за открит публичен диалог, в който решенията да бъдат предлагани и реално чувани. Въпреки това част от участниците в дискуссионните групи се съмняват, че техните виждания действително ще бъдат взети под внимание от властите.

“Това е, че е решено. А искате ли някой, който да спори, да задава неудобни въпроси?“

39 Foliot, Maxence. 2024. “The Impact of Populism on Central Bank Communication: Analyzing Theoretical Developments and the Case of Hungary.” doi:10.25428/1824-2979/028.

40 Социологическа агенция „Тренд“, Обществени нагласи спрямо основните институции, партии и актуални теми (май 2025), София, 2025 г. Обществени нагласи спрямо основните институции, партии и актуални теми (май 2025) — ТРЕНД.

Очертават се няколко концептуални опозиции, които се появяват при обсъждането на въвеждането на еврото.

По отношение на ефектите: Абстрактни, далечни vs осезаеми

По отношение на засегнатите групи: Общи, споделени, национални, общеевропейски vs лични и семейни

По отношение на времевото измерение: Бъдеще, средносрочен план vs настояще, днес

По отношение на формулирането на послания: Сложни, трудно разбираеми, експертни vs опростени, понятни

Основен фактор за успокояване на дебатите, повишаване на рационалността и намаляване на емоционалното напрежение е оформянето на добре балансиран разказ – както за ползите, така и за очакваните рискове и потенциални щети от членството в еврозоната.

Дълбочинното проучване във фокус групи показва, че преобладават нагласи на прагматично очакване за спокойствие и за избягване на какъвто и да било (усещан) шок. Поради демографските характеристики на нацията и продължаващите процеси на застаряване, основна обществена потребност е именно внасянето на спокойствие, сигурност и усещане за стабилност.

„Единственото нещо, което ме вълнува... Дали след това ще има мъргане в моята пенсия.“

Впрочем тези доминиращи обществени характеристики и очаквания на населението означават и намален потенциал за (подкрепа на) протестна активност срещу въвеждането на еврото и по-висока вероятност за отхвърляне на крайни позиции и действия.

Изглежда, че съществен принос към успокояване на обществените тревоги може да имат позиции на гребни предприемачи, търговци и служители в малкия и средния бизнес, които са имали пряк досег с еуровалутата. Техните послания не е нужно да бъдат апологетични, достатъчно е да са балансирани, умерени и да допринасят за спокойно приемане на разплащанията в евро като промяна, която не е с революционен, а с еволюционен характер, при това започнала отдавна и продължаваща без съществени негативни последици.

„Аз доста години работих, разплащайки се във фирмата с евро. Така че съм свикнала с това. И не съм много развълнувана, че кой знае какво ще стане. Това за мен е като нещо съвсем обикновено. Както ще си сменя дрехата днес с утрешната дреха.“

Този тип послания вероятно имат потенциал да противостоят на крайни позиции с агресивна или дори милитаризирана реторика. Пропагандна кампания, която включва призови към насилие, формиране на крайно агресивни нагласи или протестни действия срещу въвеждането на еврото в България, изглежда неприемлива и обезпокоителна за значителна част от гражданите.

Много по-вероятно е те да бъдат отворени към умерени и добре балансирани гласове, които представят плюсовете и минусите, описват честно рисковете и възможностите и очертават реалната роля и отговорностите на институциите и гражданите за максимизиране на ползите от присъединяването на България към еврозоната.

„Примерно хора от защита на конкуренцията и на потребителите да са в пълен салон и да кажат какви мерки се взимат и то по кой закон, каква е санкцията за нарушителите. Хората искат да знаят, че има закон и санкция по закон. Дали ще се спази закона!“

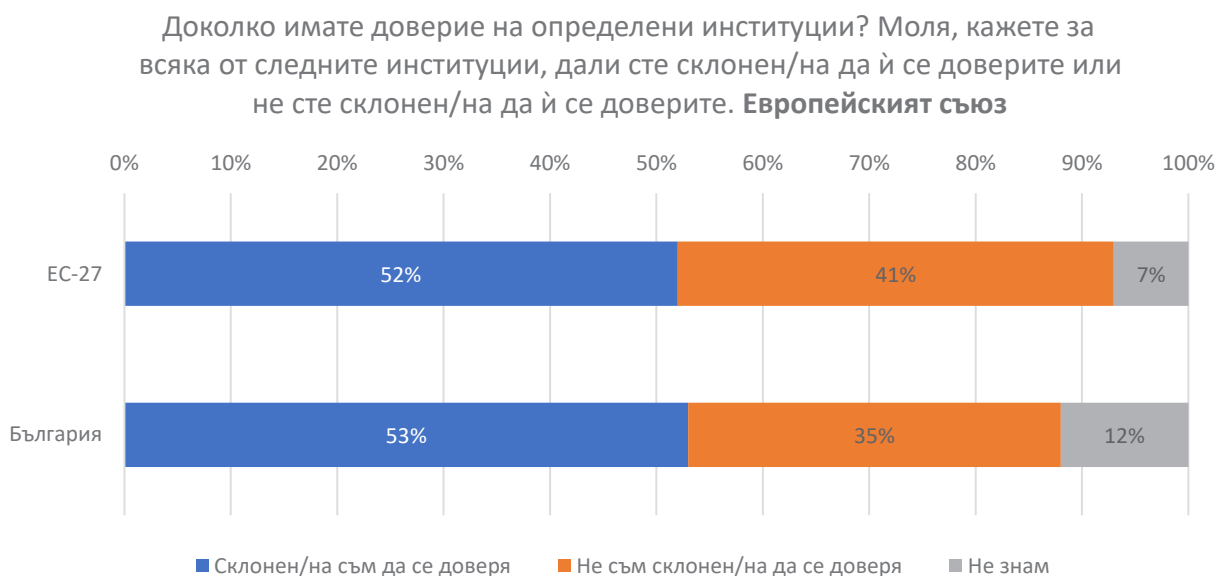
„Е, добре, правителството как ще влезе и във Фейсбук? Дезинформацията е страшна.“

„Трябват повече разяснения на местно ниво – на четири очи с хората. Защото един казва: А бе, остави тази телевизия – тя само говори глупости. Друго е да седне човек с по-компетентни, които разбират от икономика, който разбират и политика, и икономика, и въобще да разясняват нещата.“

Трудовата миграция в ЕС сред по-младите поколения българи е направила еврото близка и позната валута, на която може да се има доверие. Затова аргументите срещу нововъвежданата парична единица по-трудно намират солидна обществена подкрепа. Поради това пропагандата срещу приемането на еврото често се насочва към „странични ефекти“, които не засягат пряко гражданите и чието разбиране изисква задълбочена специализирана експертиза. Именно в тези по-малко познати теми липсва достатъчно качествена информация, което създава условия за „избуяване“ на спекулации и пропагандни твърдения срещу членството на страната в еврозоната.

Не на последно място по значение въвеждането на еврото се разглежда от част от респондентите като победа с важно символно значение, която утвърждава волята на българите да бъдат част от ЕС.

Фиг. 8. Степен на доверие към ЕС – данни за България и средно за ЕС-27

Източник: Standard Eurobarometer STD103: Standard Eurobarometer 103 – Spring 2025 (v1.00). (2025). [Data set]. European Commission, Directorate-General for Communication⁴¹

Данните на Евробарометър (пролет 2025) в навечерието на приемането на България в еврозоната показват, че за българите образът на ЕС е също толкова привлекателен, колкото за гражданите на останалите държави членки, а доверието към ЕС у нас е сходно с това сред европейските ни партньори.

8.1 Говорители и комуникатори

В условия на дефицит на качествена информация и информационен хаос, както и на традиционно високи нива на недоверие към публичните институции, доверието към индивидуални експерти има значителен потенциал да повиши обществената подкрепа за еврото. С други думи, широко разпространеното недоверие към министерства, комисии и други институции предразполага към скептично отношение към „официални становища, доклади и позиции“. Индивидуалните, нюансирани и представени в диалогичен режим професионални мнения на специалисти могат да повишат информираността, да овладяват страховете и притесненията и да създават условия за формиране на по-информирани, основани на факти оценки и очаквания сред гражданите.

„Аз следя редовно новините. Слушам и за и против еврото, но всъщност тези против еврото не ги слушам. Слушам Левон Хампарцумян. Така хубаво разказва за еврото.“

41 http://data.europa.eu/88u/dataset/s3372_103_3_std103_eng.

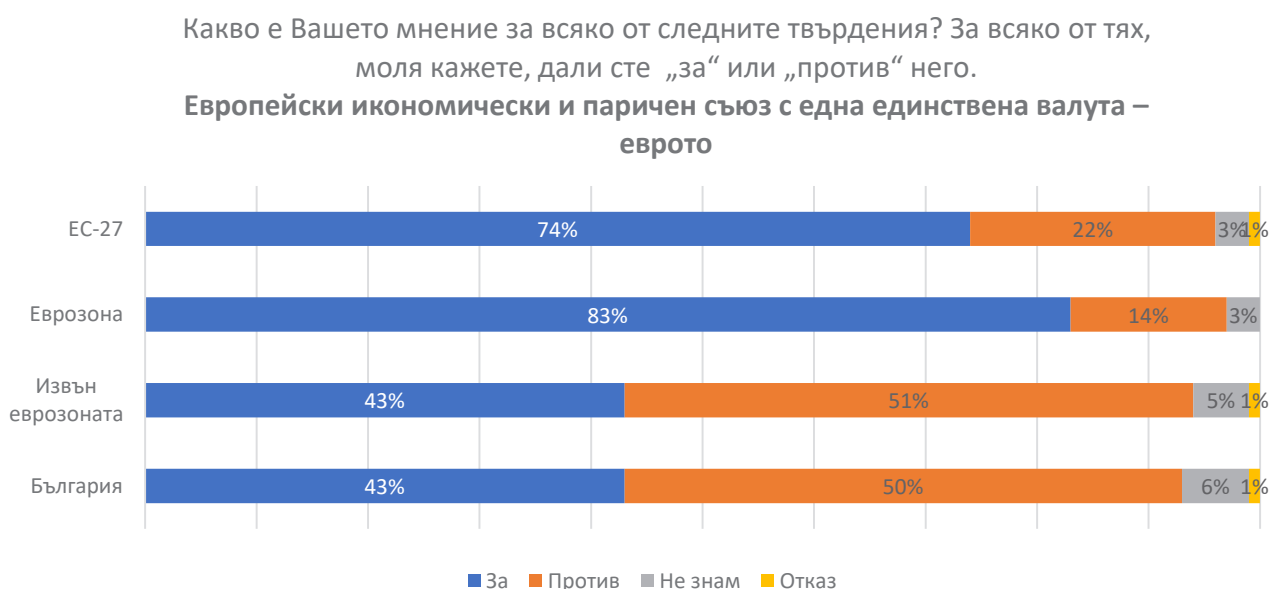
„Аз не съм икономист, но съм добре информиран. И не нямам претенции, че разбирам, но вярвам на добрите икономисти в България. И много добър икономист, доколкото съм чувал и доколкото знам, е гуверньорът на БНБ.“

Препоръчително е инициране на съвместна кампания на публичните институции с активни читалища в малки и средноголеми населени места. Читалищата като местни институции, ползващи се с високо доверие и възприемани като местни културни институти с неутрални позиции по отношение на ежедневни политически въпроси, могат да организират срещите с местното население и да предоставят зали, докато публичните институции могат да участват с командироване на специалисти, експерти и популярни личности.

8.2 Послания на българи от еврозоната

Все още нереализиран в достатъчна степен остава потенциалът на авторитетни послания от българи, работещи и живеещи в някоя от 20-те страни, членки на еврозоната, за техни наблюдения за нагласите към еврото в съответните държави. Данните на Евробарометър показват значителна и нарастваща подкрепа за еврото сред обществата в еврозоната, а доверието в еврото е по-голямо в тези страни в сравнение с останалите извън нея.

Фиг. 9. Отношение към Европейски икономически и паричен съюз – данни за България и средно за ЕС–27, за страните, членки на еврозоната и за останалите държави

Източник: Standard Eurobarometer STD103: Standard Eurobarometer 103 – Spring 2025 (v1.00). [2025]. [Data set]. European Commission, Directorate-General for Communication⁴²

42 http://data.europa.eu/88u/dataset/s3372_103_3_std103_eng.

Ето защо проучванията на общественото мнение и нагласите в стари и нови страни членки на еврозоната – включително на Балканите и в Източна Европа – както и разказите на българи и експерти от тези държави, могат значително да повишат информираността на гражданите за еврото и неговите ефекти в средносрочен и дългосрочен план. Те позволяват полезни сравнения и аналогии и подпомагат контекстуализираното прилагане на научените уроци от международния опит у нас.

Разбира се, трябва да се има предвид, че сред хората неформално циркулират различни разкази за състоянието на икономиката и доходите в отделни държави от еврозоната. Тези истории се препредават, обрастват с анекдотични нюанси и съдържат разнообразна – понякога противоречива – информация за еврото, която често отразява личните убеждения на разказващите.

В много отношения съвременните млади хора все още натрупват знания и формират своя нравствен и оценъчен компас, а темата за еврото не прави изключение. Затова е препоръчително младите поколения да бъдат подкрепени чрез подходящи, специално насочени към тях информационни кампании, базирани на надеждни източници. Подобни инициативи могат да се реализират в партньорство с десетки активни младежки центрове в големи и средноголеми градове, както и чрез читалищни мрежи и активни НПО в по-малките населени места.

8.3 Граждански говорители

Сред събеседниците, дори в малки и отдалечени населени места, има граждани, които активно следят широк кръг медийни дебати по темата и формират солидни познания по въпросите за въвеждането на единната европейска валута в България. Отношението на съгражданите им към мнозина от тях, обаче, е по-скоро negliжиращо и свързано с незаслужено подценяване в местни неформални разговори и дискусии.

Добре информираните и подготвени местни граждански говорители могат да бъдат подпомогнати и окуражени да се включат в дискусията заедно с външни лектори и експерти. По този начин ще бъдат овластени от взаимодействието с външни и медийни авторитети. Ще бъдат създадени предпоставки за нарастване на техния престиж в общността, в която живеят и в която общуват ежедневно и главно ще стане по-авторитетен. Така те ще могат да продължат да оказват влияние като говорители, чиято дума „тежи“ в местната общност, трайно след като е приключил общественият дебат, в който са се изявили с компетентни позиции на нивото на останалите външни за общността лидери на мнение.

Същевременно трябва да се има предвид, че дори сравнително добре осведомени събеседници демонстрират съществени дефицити по отношение на базисна финансово-икономическа култура. Срещите с работници в чужбина или личният опит от трудова миграция са дали възможност за получаване на „информация от първа ръка“ и са станали предпоставка за формиране на самочувствие за познаване на финансово-икономическите процеси, но част от интерпретациите и поставените въпроси от респондентите разкриват съществени пропуски във финансово-икономическата грамотност, които трябва да бъдат взети предвид при подготовката на комуникационна кампания за неспециализирана публика. Най-вероятно адресирането на подобни дефицити е предпоставка за осъществяване на ефективна информационна кампания и комуникация за въвеждането на еврото. Но може да се окаже, че за разбирането на част от проблемите, решенията и ефектите са необходими по-продължителна подготовка и разговори.

8.4 Оползотворяване на други специфични възможности за комуникация в разнообразни социални ниши

Провеждането на кампания, включваща интервюта с представители на ромските общности, готови да участват в открит разговор за еврото, има потенциал да повиши информираността и да намали неяснотите и страховете от членството в еврозоната сред тази етническа група, в която значителен дял хора се намират в уязвимо положение. Уязвимостта на част от ромите е многопластова и се проявява чрез широкоразпространена бедност, която засилва чувствителността към риска от спекулативно повишаване на цените в периода на преход към еврото – особено при основни стоки за бита и от първа необходимост. Допълнителни фактори са недоверието към институциите, ограничен достъп до качествена информация и дефицитът на базисна финансова грамотност, които улесняват разпространението и възприемането на манипулативни послания относно ЕС и еврото.

Специфичните етнокултурни характеристики на част от населението предполагат търсене на целенасочени подходи за ефективна комуникация в общности с висока концентрация на български граждани от етнически и религиозни малцинства. Например известно е, че голяма част от турците и мюсюлманите от други етнически групи следят турскоезични медии и програми.

„По турските канали казват как те мечтаят да влязат в Европейския съюз.“

Доколкото в много отношения съседна Румъния е държава членка, която е възприемана от българите като добър пример за ускорено икономическо развитие, е препоръчително да се представят и нагласите в Румъния към приемането на еврото, които са силно положителни, но страната не изпълнява критериите за членство в еврозоната. По данни от последните изследвания на Евробарометър (проведени през 2024 г. и 2025 г.) делът на румънците, подкрепящи общата европейска валута, е около 60% – или почти двойно по-висок от съгражданите им, които не я приемат (приблизително 1/3), а делът на колебаещите се е сходен с този в България – 6%⁴³. Шансът България да въведе еврото преди Румъния, която го желае, но се нуждае от значителни усилия за изпълнение на конвергентните критерии, трябва да се комуникира като възможност страната да се възползва от това предимство и да догони ускорено стандарта на живот в Румъния.

Печатни издания като „Стършел“ все още се радват на традиционна, изградена с десетилетия читателска аудитория. Вестникът има висок потенциал да достига до по-възрастни публики.

„Най-истинският вестник получаваме вкъщи. Ако не го получим, вървим и го търсим навсякъде – в-к „Стършел“.

„Стършел между редовете стои зад еврото и Запада.“

Той може да се разглежда като разнообразен комуникационен канал с незаменното предимство да „освежи“ евентуална комуникационна кампания чрез послания, заредени с хумор и сатира. Според някои участници във фокус групите подобен модел на „шеговит“ поглед към темата може да допринесе за разведряване на опасения, а хумористично-сатиричният ракурс може да обогати и допълни сериозен обществен разговор за въвеждането на еврото. Подобен формат на комуникация чрез комбинация от солидни, почиращи на данни и научни доказателства аргументи, от една страна, и от друга – ведра и шеговитата стилистика може да улесни възприемането на посланията и да се използва в други форми на комуникация – например публични срещи-дискусии, в които комици и сатирици вплитат в задълбочените дискусии своя гледна точка към темата.

Въвеждането на еврото в България е дългосрочна тема, която няма да отшуми с влизането ни в еврозоната. Еврото ще продължи да бъде във фокуса на най-разнообразни наративи. Ще остане и особено чувствително към ефектите от икономически кризи или възходи, но основаната на надеждни източници и данни информираност на европейските граждани за процесите, свързани с еврото, ще продължава да бъде в основата на доверието към единната европейска валута.

43 Източник: Standard Eurobarometer STD103 : Standard Eurobarometer 103 – Spring 2025 (v1.00). (2025). [Data set]. European Commission, Directorate-General for Communication. http://data.europa.eu/88u/dataset/s3372_103_3_std103_eng и Standard Eurobarometer STD102 : Standard Eurobarometer 102 – Autumn 2024 (v1.00). (2024). [Data set]. European Commission, Directorate-General for Communication. http://data.europa.eu/88u/dataset/s3215_102_2_std102_eng.